

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

Особливості перекладу ідіоматичних виразів
в англomовному публіцистичному дискурсі
(на матеріалах текстів з військової тематики)

Допущено до захисту «__» _____ 2023 р.

Зав. каф. германської філології _ канд. філол. наук,
доцент, Баранова С.В.

Виконав:
студ. Групи ПР.м-21/2
Багрін Юрій Миколайович

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доцент
Ємельянова Олена Валеріанівна

Суми 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСУ	8
1.1 Публіцистичний дискурс як особливий тип дискурсу.....	8
1.2 Специфіка класифікаційної представленості ідіоматичних виразів.....	15
1.3 Репрезентація номінативної та інноваційної функцій ідіоматичних виразів в англomовному публіцистичному дискурсі	29
РОЗДІЛ 2 ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	36
2.1 Структурні особливості ідіоматичних виразів	36
2.2 Стилiстичні характеристики ідіоматичних виразів в англomовному публіцистичному дискурсі	46
2.3 Актуалізація прагматичного ресурсу ідіоматичних виразів в англomовному публіцистичному дискурсі	51
РОЗДІЛ 3 СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	56
3.1 Особливості перекладу ідіоматичних виразів на українську мову в руслі відтворення лінгвостилістичних характеристик	56
3.2. Особливості уживання перекладацьких трансформацій в процесі перекладу ідіоматичних виразів на українську мову	64
3.3. Навчання перекладу ідіоматичних виразів на українську мову	72
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92
СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ	103
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	103

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- ІВ – ідіоматичний вираз;
ПД – публіцистичний дискурс;
ПЛ – прагмалінгвістика;
ФІ – фразеологічні інновації;
ФМ – фразеологічні модифікації;
ФН – фразеологічні номінації;
ФО – фразеологічний одиниця;
ФП – фразеологізми преси;
АПД – англomовний публіцистичний дискурс,
РУВ – російсько-українська війна,
ССК – стійкі словесні комплекси;
N – Noun (іменник),
V – Verb (дієслово),
Adj. – Adjective (прикметник),
Adv. – Adverb (прислівник),
Num. – Numeral (числівник),
Part. – Participle (дієприкметник),
Prep. – Preposition (прийменник),
Pron. – Pronoun (займенник),

ВСТУП

Ідіоми посідають особливе місце у мовознавстві оскільки відображують історію та національні особливості і характер народу, є особливими одиницями з неоднозначним значенням і яскравими характеристиками. При цьому ідіоматичні вирази мають велике практичне значення, оскільки вони широко використовуються в публіцистичному дискурсі для виконання однієї з його головних завдань – впливу на масову аудиторію. З початку 2022 року одним з найбільш масових і динамічних став публіцистичний дискурс військової тематики. Щоденні військові і політично-військові новини, аналітичні матеріали і дискусії в ЗМІ посідають помітне місце і відіграють велике значення в житті окремої людини і суспільства в цілому. Під час російсько-української війни не тільки використовуються відомі, але постійно з'являються як трансформовані, так і нові ідіоматичні вирази. При великій їх кількості і швидкості розвитку подій ці новації важливим є їх вивчення і систематизація.

Актуальність теми перекладу ідіоматичних виразів обумовлена труднощами і великим значенням точного їх перекладу в актуальних публіцистичних матеріалах військової тематики, враховуючи труднощі цього перекладу та постійну появу нових ідіом, як відображення змін життя і творчої діяльності авторів.

Мета роботи: дослідити особливості перекладу ідіоматичних виразів у англomовному публіцистичному дискурсі російсько-української війни 2022-2023 років з англійської мови на українську.

Об'єкт дослідження: ідіоматичні вирази англomовного публіцистичного дискурсу російсько-української війни 2022-2023 років.

Предмет дослідження: особливості перекладу ідіоматичних виразів англomовного публіцистичного дискурсу російсько-української війни 2022-2023 років на українську мову.

Задачи:

- проаналізувати поняття, характеристики та функції публіцистичного дискурсу;
- розглянути класифікації ідіоматичних виразів та специфіку їх класифікаційної представленості;
- виявити репрезентацію номінативної та інноваційної функцій ідіоматичних виразів у англomовному публіцистичному дискурсі;
- дослідити структурно-семантичні особливості ідіоматичних виразів в англomовному публіцистичному дискурсі російсько-української війни 2022-2023 років;
- розкрити стилістичні характеристики ідіоматичних виразів в англomовному публіцистичному дискурсі;
- виявити актуалізацію прагматичного ресурсу ідіоматичних виразів у англomовному публіцистичному дискурсі;
- встановити особливості перекладу ідіоматичних виразів у публіцистичному дискурсі з військової тематики з англійської мови на українську;
- виокремити основні складові та основні етапи навчання перекладу ідіоматичних виразів з англійської мови на українську та скласти комплекс вправ для такого навчання.

Матеріалом дослідження виступають тексти провідних публіцистичних англomовних видань BBC, CNN, Reuters, Bloomberg, CNBC, Euronews, The Guardian, Al Jazeera, Washington Post, Financial Times, та інших.

Ідіоматичні вирази сучасної англійської мови, отримані методом вибірки матеріалів дослідження.

Методологічною основою роботи є структурно-семантичний аналіз для аналізу ідіом в мові оригіналу, дискурсивний аналіз для встановлення особливостей функціонування ідіоматичних виразів в публіцистичних текстах, контекстологічний аналіз для виділення особливостей вживання фразеологізмів у мові оригіналу та в мові перекладу, порівняльний аналіз для виявлення відмінностей вживання фразеологізмів в англійській та в українській мовах,

метод синтезу та описовий метод – для узагальнення результатів та формулювання висновків дослідження.

Апробація дослідження. Результати роботи були опубліковані в статті «Ідіоматичні вирази в англомовному публіцистичному дискурсі (на матеріалах текстів про російсько-українську війну 2022-2023 років)» в журналі "Науковий вісник МГУ (Міжнародний Гуманітарний Університет), Серія Філологія № 62 за 2023 рік. Тези «Публіцистичний дискурс як особливий тип дискурсу» були представлені на конференції та опубліковані в «Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали X Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 27 - 28 квітня 2023. Суми: СДУ. 2023. С. 35–37.»

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які розділені на підпункти, висновку, списку використаних джерел та списку джерел ілюстративного матеріалу.

У першому розділі розглянуто поняття «дискурсу» та «публіцистичного дискурсу», їх основні особливості та функції; поняття «фразеологізм» та «ідіома», їх основні особливості та ознаки, огляд різних підходів до класифікації фразеологічних одиниць, описано основні джерела поповнення фразеології; зроблено огляд головних досліджень розглянутих тем; розглянуто поняття та функції фразеологічної номінації та фразеологічної інновації, основні способи фразеологічної номінації, категорії okazionalnosti та uzualnosti фразеологізмів; представлені приклади ідіом та фразеологічної номінації і інновації в англомовному публіцистичному дискурсі.

У другому розділі описані структурні особливості ідіоматичних виразів та результати дослідження структурно-семантичних особливостей ідіом в англомовному публіцистичному дискурсі про російсько-українську війну 2022-2023 років; стилістичні характеристики ідіом (емоційність, експресивність, оцінність, образність) та стилістична класифікація фразеологізмів преси;

Розглянуто засоби та напрями актуалізації прагматичного ресурсу ІВ, прагматичні функції ІВ та приклади прагматичного впливу за допомогою ІВ в АПД РУВ.

У третьому розділі розглянуто основні способи та особливості перекладу ідіоматичних виразів на українську мову в руслі відтворення лінгвостилістичних характеристик; розглянуто перекладацькі трансформації, їх класифікації та особливості уживання в процесі перекладу ідіоматичних виразів на українську мову з прикладами з АПД РУВ; представлені основні складові та етапи навчання перекладу ідіоматичних виразів, а також спеціальні вправи для кожного етапу.

У висновку підсумовані результати дослідження, які подані відповідно до поставлених завдань.

У списку використаних та довідникових джерел і ілюстративного матеріалу подано літературу та статті, які використані для дослідження публіцистичного дискурсу, ідіоматичних виразів та їх перекладу, та методики навчання перекладу ідіоматичних виразів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСУ

1.1 Публіцистичний дискурс як особливий тип дискурсу

Дискурс як відображення комунікацій є однією з важливих складових людської діяльності і життя. Тому кілька останніх десятиліть дискурс є темою, вивченню якій приділяється все більше уваги в лінгвістиці, культурології, філософії, соціології, соціолінгвістиці, психолінгвістиці, когнітивній психології і та інших науках. Публіцистичний дискурс є одним з найбільш розповсюджених видів дискурсу (завдяки розповсюдженню ЗМІ і їхньої ролі в житті суспільства), і важливістю мовного інструментарію, який впливає на ефективність цього дискурсу. ЗМІ називають неформально «четвертою владою». Проблемою є те, що дискурс, як культурне явище, включає в себе і залежить від багатьох факторів, і майже всі вони стрімко розвиваються і змінюються. Є велике розмаїття визначень і класифікацій дискурсів, багато досліджень присвячених різним сторонам дискурсів і є необхідність регулярного узагальнення і систематизації нових надбань – для ефективного використання на практиці і кращого розуміння процесів що відбуваються в суспільстві.

Поняття дискурсу. В лінгвістиці і науці в цілому вважається, що термін «дискурс» з'явився у середині минулого століття у статті З. Харріса «Discourse Analysis» [100]. Відтоді інтерес науковців до теми дискурсу тільки зростав і вона стала популярною і базовою в багатьох галузях науки. Значний вклад в дослідження дискурсу зробили Е. Бенвеніст [10], Т. Ван Дейк [26], В. І. Карасик [35], І. С. Шевченко [85], Дж. Хао [98] і багато інших. На початку 21 століття з'явився навіть термін «дискурсний бум», відображаючи інтерес мовознавців до теми.

Поняття дискурсу було затребуване практикою наукових досліджень, відображення реалій життя потребувало крім лінгвістичної складової тексту також його соціально-культурного та ідейно-ідеологічного контексту.

Можна вважати, що історично теорія дискурсу бере початок від концепції Е. Бенвеніста, в якій він розмежував поняття «план дискурсу» та «план розповіді». У своїй концептуально-дискурсивній теорії Е. Бенвеніст розрізняє статичність плану розповіді та динамічність плану дискурсу, а сам дискурс визначає як «висловлення, що передбачає наявність мінімум двох комунікантів: адресата й адресанта, а наміром адресанта є певний вплив на свого співрозмовника» [10, с. 276–279].

Т. ван Дейк виокремлює дискурс у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні дискурс виступає як комунікативна подія, учасниками якої виступають мовець, слухач, спостерігач та інші, і яка відбувається у певному часовому, просторовому та іншому контексті. Ця подія, що є складною єдністю мовної форми, значення та дії, має вербальні та невербальні складові. У вузькому значенні дискурс є писемним або усним результатом комунікативної дії, тобто текстом або розмовою [26].

І. Корольов на базі узагальнення робіт ван Дейка, О. Іссерс, В. Карасика, В. Красних, К. Седова та інших представив поняття «дискурс» у значенні цілісного мовленнєвого твору, який виконує різноманітні когнітивно-комунікативні функції [44].

В. Карасик розуміє під дискурсом «текст, занурений у ситуацію спілкування», що допускає «безліч вимірів» і взаємодоповнюючих підходів у вивченні, в тому числі прагмалінгвістичний, психолінгвістичний, структурно-лінгвістичний, лінгвокультурний, соціолінгвістичний [35, с. 5–6]. Н. Романюк розуміє дискурс як об'єднаний ареал текстів (як письмових фіксаторів певного набору мовних знаків) та соціальних ситуацій (постійно-діючий механізм мовленнєвої діяльності) [70, с.93].

І. Корольов приводить 40 підходів до визначення поняття дискурсу [44, с.294-296]. Таке велике розмаїття визначень пов'язано з підходом до визначення

з різних точок зору, задач і критеріїв. Виділимо в якості одного з найбільш узагальнюючих визначення дискурсу Ф. Бацевича, який називає це явище мовленнєвим жанром та мовленнєвим актом. Дискурс, на думку науковця, — це тип комунікативної діяльності, мовленнєвий потік та інтерактивне явище, що має різні форми прояву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників [8, с. 138].

Класифікація дискурсів. Не менш багатовимірною в порівнянні з визначенням поняття «дискурс» є і питання класифікації дискурсів. Чіткої і загально прийнятої класифікації поки немає.

Засновник комунікативної філософії Ю. Хабермас виділив п'ять видів дискурсу, що реалізуються залежно від ситуації:

- дискурс як засіб комунікативної дії (наприклад, розмова з метою інформації та навчання або заздалегідь організований диспут);
- дискурс як засіб ідеологічного впливу, тобто комунікативна дія, яка лише позірно приймає форму дискурсу (усі форми ідеологічного виправдання);
- терапевтичний дискурс (розмова між лікарем і пацієнтом);
- звичайний дискурс, який слугує обґрунтуванню проблематичних претензій на значення (наприклад, наукова дискусія);
- нові форми дискурсу (наприклад, навчання за допомогою дискурсу замість дискурсу як засобу для інформації та інструкцій) [80, с.91].

В. І. Карасик з позиції соціолінгвістики виділив два особливих типи дискурсу: персональний (індивідуально-орієнтований) і інституційний (статусно-орієнтований) дискурс [35, с.6]. В. І. Карасик виділяє такі типи інституційного дискурсу: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, військовий, педагогічний, релігійний, містичний, медичний, діловий, рекламний, спортивний, науковий, сценічний і масово-інформаційний, зауважуючи, що цей список можна змінити або розширити...

І. Шевченко та О. Морозова в якості критеріїв розрізнення типів і підтипів дискурсу запропонували соціально-ситуативний параметр, за яким

виокремлюють науковий, політичний, адміністративний, юридичний, військовий, релігійний, медичний, діловий, рекламний, педагогічний, спортивний, електронний (інтернет-дискурс), медійний дискурс (засобів масової інформації), і критерій формальності та змістовності в функціонально-стильовому аспекті відповідно до жанрів і реєстрів мовлення, у межах якого виділяють художній, публіцистичний, офіційний та неофіційний [86, с. 233-236].

I. Колеснікова поділяє дискурси на професійні (сюди належать науковий, політичний, юридичний, медичний, медійний тощо), офіційні та побутові [39, 40].

I. Корольов на основі аналізу сучасних досліджень представив 74 типи дискурсу [44, с. 294-296], серед яких виокремимо публіцистичний та інтуїтивно близькі до нього масово-інформаційний, журналістський, маніпулятивний і Інтернет-дискурси.

Кожен дискурс створює певну картину світу із своїми унікальними особливостями, інформацією і аргументами, використаними мовними формами, стилем, своєю аурую. При цьому ми бачим, що практично в усіх класифікаціях присутні типи дискурсу, які за назвою прямо або опосередковано можна віднести до публіцистичного дискурсу.

Публіцистичний дискурс. Публіцистика (нім. *Publizistik*, від лат. *Publicus* – суспільний, народний) тлумачиться як рід літератури, що висвітлює актуальні суспільно-політичні та інші проблеми сучасності в періодичній пресі і окремих виданнях [118]. Публіцистичний дискурс є одним з найбільш розповсюджених типів дискурсу завдяки розвитку засобів масової інформації, охоплення ними суспільства, ролі і задач які вони відіграють.

Публіцистичний дискурс тлумачать як дистанційну форму комунікації між представниками засобів масової інформації та масовою аудиторією, для якої характерне певне ідеологічне спрямування і яка може відповідати інтересам певних соціальних груп. Він формується під впливом низки факторів, зокрема свободи слова, політичної свободи, наявності реклами, зниження

культури мовлення, набуття публіцистикою рис усного мовлення, персоніфікації автора, емоційності і таке інше [74].

В статтях називають багато різних функцій, які можуть мати дискурси, але найголовнішими є функції впливу та інформування. Важливими є регулятивна і оцінна функція. Як різновид функції впливу розглядаються магічна, символічна, релігійна, прагматична, рекламна, апелятивна, аргументативна, оцінна, персуазивна, сугестивна, політична, ідеологічна, пропагандистська, маніпулятивна функції [31].

Зауважимо, що публіцистичний дискурс отримав свою назву від поняття публіцистичного стилю[72]. Українська енциклопедія визначає публіцистичний стиль у двох аспектах – як один із функціональних стилів літературної мови, що використовується у сфері масової інформації, і як емоційно забарвлену, піднесену мову з ознаками вольової оцінності [117].

У мові ЗМІ продукуються певні соціальні та мовні стереотипи. Існують мовні кліше як специфічні форми швидкої подачі й сприймання інформації. Інформативна функція публіцистичного стилю зумовлює використання різноманітних жанрів у газеті, журналі (інформація, кореспонденція, стаття, інтерв'ю, репортаж, нарис, огляд і под.). Інформаційна орієнтація публіцистичного дискурсу пов'язана з документальністю, об'єктивністю, актуальним викладом інформації, офіційністю, логічністю та аргументативністю [21].

На відміну від інших типів дискурсів, публіцистичний дискурс найбільш швидко реагує на події які відбуваються в суспільстві. Відповідно публіцистичні тексти відображають не лише будь-які зміни в суспільному житті, а й зміни, які відбуваються в мові. Тому публіцистичному дискурсу притаманні такі лексичні особливості як наявність узуальних і okazіональних фразеологічних одиниць, прислів'їв, приказок, широке використання порівнянь і метафор [21], лексичних одиниць з певною конотацією, а також образних висловлювань.

Використання мовних засобів публіцистичного дискурсу зумовлено соціально-оцінними характеристиками й можливостями ефективного, цілеспрямованого впливу на масову аудиторію. Це досягається шляхом поєднання логічності викладу інформації з її емоційним забарвленням, що і є визначальною рисою текстів публіцистики.

Дискурс безпосередньо пов'язаний з текстом. Співіснування двох філологічно релевантних явищ у спільному контексті не випадкове, а навіть закономірне. Загальним способом диференціації є представлення їх у співвідношенні «загальне-часткове», де текст слугує конститутивною одиницею дискурсу, а дискурс – одиниця вищого рівня абстракції, в межах якої існує безмежна кількість окремих текстів. Абстракція «дискурс» матеріалізується тільки за наявності конкретних текстів: «дискурс – текст, занурений у ситуацію спілкування за посередництвом тексту» [68].

Регулятивна функція публіцистичного дискурсу за визначенням М. Р. Желтухіної [31], це організація та регулювання процесів, вплив на аудиторію, контроль над суспільною думкою, головний інструмент соціалізації, соціокультурного контролю та керування за допомогою мови. Функція впливу включає пряму та непряму пропаганду і агітацію – визначення громадянського та політичного вибору і пропозиція набору стандартів стилю життя, що визначають мотивацію. Сюди входить не тільки формування думки, а й заклик до дії, виховання звичок. Здійснюється ідеологічний і політичний вплив, дія, спрямована на масову свідомість.

Оцінність виділяється як одна з універсальних рис публіцистичного дискурсу. Відрізняють імпліцитну та експліцитну оцінності. При цьому в сучасній публіцистиці відмічається тенденція переходу від експліцитної пропаганди до завуальованого маніпулювання масовою свідомістю [31].

Таким чином тексти публіцистичного дискурсу як частина масової комунікації, з одного боку, відображають стереотипи масової свідомості, а з іншого – формують їх, нав'язуючи індивіду певні смаки, життєві пріоритети, моделі поведінки, у тому числі мовленнєвої [31].

В кожному публіцистичному дискурсі є сторона продукуюча контент(автор, або інституція), сторона, сприймаюча контент(індивід і аудиторія), канал(-и) комунікації (передачі контенту). В сучасному динамічному житті характеристики публіцистичного дискурсу швидко змінюються, оскільки зміни відбуваються в кожній з цих складових частин дискурсу. Те, наскільки швидко і суттєво змінюється ситуація в публіцистичному дискурсі в цілому можна зрозуміти по змінам в кількості і якостях каналів комунікації. Наприклад, с появою Інтернету з'явилися електронні групи і розсилки, веб-сайти і форуми, соціальні мережі і месенджери, Youtube... І вони стали не тільки новими каналами доставки інформації до споживачів. Одночасно вони дали можливість окремим людям – авторам мати свої особисті засоби масової інформації, з'явилося нове поняття «блогосфера», вже є багато індивідуальних блогів і каналів (в Youtube, Telegram, Twitter...), які мають більше читачів або глядачів, ніж багато газет і журналів. Причому всі ці канали можуть передавати не тільки текст, а в супроводі з засобами і можливостями мультимедіа. А з появою смартфонів, стало можливим всі ці можливості разом носити з собою в кишені, що і роблять більшість не тільки дорослих, а і дітей. Тепер кожен має в кишені телевізор, радіо і десятки газет, журналів і індивідуальних авторських ЗМІ [29].

Нові ЗМІ і величезний потік інформації вплинули і на форми контенту, і ми вже бачимо статті і дисертації, присвячені, наприклад, стислим текстам в мас-медійному дискурсі [59].

Сучасні ЗМІ мають здатність швидко охоплювати найширші аудиторії та не тільки впливати на громадську свідомість, формувати суспільну думку, але й визначати духовні цінності населення. У мові ЗМІ використовуються й культурно-специфічні засоби, які розкривають національні концепти та цінності носіїв мови, наприклад, фразеологізми [36]

Отже публіцистичний дискурс – це лінгвокультурне явище, яке має екстралінгвальний та внутрішній лінгвокогнітивний виміри, має різні форми прояву, відбувається у межах різних каналів комунікації і регулюється

стратегіями і тактиками учасників. Швидкі багатовекторні зміни в житті суспільства впливають на публіцистичний дискурс і потрібне вивчення цього впливу, вивчення нових можливостей і потреб в рамках як давно існуючих, так і нових масових каналів комунікації.

1.2. Специфіка класифікаційної представленості ідіоматичних виразів

Мова є складним і різноманітним засобом комунікації, який постійно еволюціонує. Існують різні мовні засоби комунікації і одним з найбільш яскравих і важливих вважаються ідіоматичні вирази, або ідіоми, які відіграють особливу роль у передачі культурних нюансів та образних виразів, і які є предметом вивчення фразеології.

Оскільки фразеологія як галузь науки відносно нещодавно виокремилася з мовознавства, то існують різні наукові школи з різними парадигмами щодо неї. І це пояснює факт, що сьогодні, наприклад, не існує єдиного загальнопогодженого всіма науковцями, визначення фразеологізму. У науковій літературі для цього використовуються такі лексеми як фразеологізм, фразеологічний зворот, ідіома, фразеологічна одиниця, фразема, колокація... В «Словнику лінгвістичних термінів» подана така дефініція: «Фразеологічна одиниця або фразеологізм. Лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, але неподільна лексично, стійка у своєму складі і структурі, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мові» [20, с.324–325]. Стійке цілісне значення і відтворюваність відмічаються як основні визначальні характеристики фразеологізмів і в більшості інших визначень.

Ідіома або ідіоматичний вираз – це один з класів фразеологічних одиниць. Вивчення фразеології в цілому, і зокрема, ідіоматичних одиниць, є регулярним об'єктом лінгвістичних досліджень і відображено у роботах Ш. Балі, В. Телія, В. В. Виноградова, А. Потебні, О. О. Тараненко, Д. Х. Баранника, Б. О. Коваленко та інших. Ідіоматичні вирази – один з найбільш яскравих і

важливих мовних засобів комунікації між людьми. За визначенням Ю. І. Фещенко ідіома це «стійкий комплекс, представлений словом, словосполученням чи реченням із цілком або частково переосмисленим значенням компонентів, що має емоційне забарвлення» [76, с.125]. О. М. Мосейчук визначає ідіоми як різновид фразеологічних одиниць, де ФО – родове поняття, а ідіома – видове, та наголошує, що головною ознакою ідіоми є ідіоматичність, яка полягає в образності, частковому або повному переосмисленні і невмотивованості значення [60, с.270]. На відміну від українських мовознавців, англословні автори переважно не використовують термін фразеологізм чи фразеологічний зворот, а послуговуються терміном ідіома (idiom) [88; 89; 90; 91; 93]. Наприклад, Дж. Катц та П. М. Постал зазначають: «Головною рисою ідіоми є її повне значення ... яке не є сумою значень складових частин ідіоми» [102, с.275].

«Термін «ідіома» походить від грецького «ідіома» та означає «особливість», «своєрідність». Ідіоми – стійкі словосполучення, яким властива повна ідіоматичність. Ch. Palm вважав що ідіоматичність – це переосмислення, семантична трансформація, якої зазнають компоненти у складі фразеологізму [105, с.9]. А. В. Марковська узагальнює: «... ідіоматичність є ознакою саме ідіоми і відрізняє її від нейтральної (безобразної) фразеологічної одиниці. На рівні словосполучення фразеологічна одиниця є родовим поняттям, а ідіома – видовим. Іншими словами, ідіоми – це різновид фразеологічних одиниць. В основі ідіоматичності лежить образність, часткове або повне переосмислення і невмотивованість значення. Характерною рисою ідіом є їх яскраве стилістичне забарвлення, емоційне напруження, відхід від нейтрального стилю» [55].

В цій роботі послуговуємося терміном «ідіома» або «ідіоматична одиниця», маючи на увазі фразеологічну одиницю мови, для якої характерним є стійкість, відтворюваність значення і зміст якої не дорівнює сумі значень компонентних одиниць цілого виразу [53]. Наприклад, в українській мові

ідіоматичний вираз «з'їсти віник» має значення «понести поразку» або «зазнати неприємностей», а не буквальне значення їжі та віника.

Природньо, що при існуванні різних наукових парадигм поряд з багатьма визначеннями ідіом і фразеологізмів існує багато класифікації ідіом і фразеологізмів. Класифікації ідіом спираються на різні принципи і можуть бути пов'язані з А) характеристиками, Б) історією (етимологією) або В) функціями, які ідіоми можуть виконувати і виконують. Історично після першої класифікації наведеної в монографії «Французька стилістика» (1909 р.) швейцарським лінгвістом Шарлем Баллі [4], який вважається засновником фразеологічних досліджень, найбільш відомими є класифікації, що спираються на ознаку вмотивованість/ невмотивованість (В. В. Виноградов), на кількість семантичних центрів (О. І. Смирницький), принцип постійного контексту (Н. М. Амосова), структурний принцип (Дж. Катц та П. Постал, А. Балінт), неоднозначність (У. Вайнрайх), принцип стратифікації (А. Маккай), морфологічний і граматичний аспекти (А. Хілі), на критерій походження і критерій повної/неповної фіксованості. (Дж. Сейдл та У. Макморді), на структурно-семантичний принцип і на функцію в мові (О. В. Кунін), на історичний принцип (Б. О. Ларін), функційно-семантичну ускладненість (С. Г. Гаврін), на ступінь ідіоматичності (Ч. Фернандо)... [13]. Вже по цьому переліку можна сказати, що окремою специфікою класифікаційної представленості ідіоматичних виразів є багатоваріантність і велика кількість класифікацій.

Розглянемо перераховані класифікації по суті. Шарль Баллі, розділив словосполучення на два типи:

1) які розпадаються відразу після створення і складові частини яких можуть вільно вступати в інші комбінації (вільні словосполучення);

2) які, після багаторазового вживання повністю втрачають свою незалежність, стають нерозривно пов'язаними між собою і мають значення тільки в певному сполученні [4, с. 89]. Ш. Баллі вводить поняття фразеологічні єдності для поєднання слів, значення якого прирівнюється до значення одного

слова [4, с. 100]. Він також зазначав, що існують і проміжні варіанти, які не піддаються точній класифікації, зокрема фразеологічні групи, або поєднання слів «елементи яких зберігають незалежність, демонструючи, однак, певну близькість між собою, так вся група має певний окреслений контур і виражає щось знайоме, звичне» [4, с. 92]. Ш. Баллі уперше визначив зовнішні (структурні) та внутрішні (семантичні) ознаки фразеологізмів, його монографія «Французька стилістика» дала поштовх створенню класифікацій фразеологізмів, оснований на різних критеріях і, попри дискусійні моменти (наприклад суб'єктивістський підхід), мала значний вплив на розвиток досліджень у фразеології.

Після Ш. Баллі найбільш відомою була класифікація В. В. Віноградова. [17]. Він розділив ФО на три групи в залежності від мотивованості значень складників: 1) фразеологічні зрощення чи ідіоми – демотивовані одиниці, 2) фразеологічні єдності – мотивовані одиниці, 3) фразеологічні сполучення, в яких один компонент семантично залежить від іншого і в зв'язку з цим набуває фразеологічно-зв'язаного значення. Єдності і зрощення являють собою неподільне ціле, а фразеологічні сполучення обов'язково мають у своєму складі вільні та фразеологічно зв'язані значення.

Класифікація О. І. Смирницького (1956 р.) ґрунтується на порівнянні фразеологізмів з складеними словами і відповідно до кількості семантичних центрів розрізняє ідіоми на одновершинні, двовершинні та багатoverшинні. Внаслідок порівняння спільних рис у семантиці та функціонуванні певних типів фразеологізмів, були виокремлені спільні риси слів та ФО, зокрема цільність і неподільність кожного окремого значення, а також існування в мові в якості готової одиниці [73, с. 204]. Додатковою властивістю слів, на відміну від ФО, було вказано їхню граматичну цільнооформленість: мовознавець стверджує, що фразеологізми характеризуються тими ж ознаками, що й слова, окрім того, що їхні компоненти не цільнооформлені. Дослідник поділяє фразеологізми на два види: власне ідіоми та фразеологічні одиниці. Відмінність цих утворень, на думку автора, полягає в тому, що ФО, наприклад: англ. *(to) get up* – вставати,

(*to fall in love* – закохуватися, повністю позбавлені образності, метафоричності, вважає її мертвою. Натомість ідіоми ґрунтуються на перенесенні значення, яке усвідомлюється мовцем; їхньою особливістю є яскраве стилістичне забарвлення та емоційність [73, с. 209]. Учений виокремлює три можливих способи утворення ідіом:

1. Метафори, які ґрунтуються на апелюванні до звичайних предметів: англ. (*to take the bull by the horns* – брати бика за роги. Автор вважає, що такі ідіоми можуть бути легко скальковані з однієї мови в іншу, утворюючи спільний фонд ідіом.

2. Метафори, які ґрунтуються на апелюванні до специфічних, певним чином обмежених та локалізованих предметів: англ. (*to accept the Chiltern Hundreds* – складати з себе обов'язки депутата.

3. Метафори, які ґрунтуються на перенесенні виразів з певної сфери, до якої вони належать, до іншої, первісно не притаманної їм. Прикладами таких виразів слугують: англ. *acid test* – серйозне випробування (перенесення зі сфери хімії), (*to chuck/to throw up the sponge* – визнавати себе переможеним (перенесення зі сфери боксу) [73, с. 226]. Науковець проводить паралелі між ФО і морфологією слова: деякі мають одну кореневу морфему, як похідні слова, такі фразеологізми вчений називав одновершинними. Деякі мають два або декілька семантичних центрів, як складні слова, вони отримали назву дво- та багатoverшинні. [73, с. 209–212]. О. І. Смирницький зараховує до одновершинних фразеологізмів словосполучення трьох типів. Першим типом є фразові дієслова, які представлені комбінацією дієслова та прислівника. У таких виразах граматичний центр (змінна лексема) представлений першим компонентом і вони є еквівалентом дієслів, наприклад: англ. *to make out* – розібратися, зрозуміти. Другий тип одновершинних ФО представляють дієслівні словосполучення типу англ. *to be tired* – бути стомленим, у яких лексичним центром виразу є другий компонент (повнозначне слово), а граматичним центром – перший компонент (допоміжне дієслово). Третій тип – це прийменниково-іменникові словосполучення на зразок англ. *by heart* –

напам'ять – із семантичним центром в іменниковому компоненті виразу та з повністю відсутнім граматичним центром [73, с. 214–216]. До двовершинних ФО у класифікації О. І. Смирницького належать атрибутивно-іменні словосполучення, які мають структуру «прикметник+іменник», наприклад: англ. *best man* – шафер, а також «іменник + іменник», англ. *son-in-law* – зять. Другим типом є дієслівно-субстантивні одиниці, які можуть складатися з дієслова та іменника, наприклад: англ. *catch cold* – застудитися, а також мати структуру «дієслово+прийменник+іменник»: англ. *go to bed* – лягти спати. До двовершинних ФО дослідник відносить також фразеологічні повтори, які можуть бути побудовані на основі антонімічності та контрасту: англ. *up and down* – вверх та вниз, або можуть бути основані на алітерації: англ. *with might and main* – з усіх сил. Четвертий тип представлений багатьма вершинними адвербіальними фразеологізмами, наприклад: англ. *every other day* – через день [73, с. 217–220]. Перевагою аналізованої класифікації є те, що вона допускає існування фразеологізмів з одним повнозначним словом у складі, які залишалися поза межами попередніх класифікацій, однак обмеження способів набуття ідіоматичності позбавляє компаративні вислови можливості отримати статус фразеологізму.

Н. М. Амосова у 1963 році запропонувала класифікацію фразеологізмів, яка основана на понятті контексту. За визначенням ученої, контекст – це «поєднання семантично реалізованого слова (тобто слова, відносно реалізації значення якого контекст виокремлюється) з вказівним мінімумом (тобто елементом мовленнєвого ланцюга, який несе необхідну семантичну вказівку)» [2, с. 28]. Авторка зазначала, що вказівний мінімум може бути одноелементним чи багатоелементним. Певне слово може вживатися з єдиним вказівним мінімумом, утворюючи фіксовану мовну одиницю. Головною відмінністю фразеологічних одиниць від вільних словосполучень, на думку дослідниці, є те, що фразеологізми є одиницями постійного контексту, а вільні словосполучення це одиниці змінного контексту [2, с. 58]. Учена ввела поняття фразеологічно зв'язаного значення, яке є «значенням семантично реалізованого слова, що

залежить від постійного, тобто єдиного можливого вказівного мінімуму» [2, с. 59], фраземою називає «одиницю постійного контексту, у якому значення семантично реалізованого слова є фразеологічно зв'язаним», а ідіоми – це «одиниці постійного контексту, у яких вказівний і семантично реалізований елемент складають тотожність та представлені загальним лексичним складом словосполучення і характеризуються цілісним значенням». На відміну від фразем, ідіоми не мають формально визначених семантично реалізованого слова та вказівного мінімуму, у них «жоден з компонентів не має фразеологічно зв'язаного значення, залежного від зв'язку з іншими компонентами» [2, с. 72]. Класифікація Н. М. Амосової залишає поза межами домену фразеології значну кількість фразеологізмів. Такий підхід видається занадто звуженим та значно обмежує діапазон дії фразеології.

Тільки у 1963 Дж. Катц та П. Постал одними з перших серед англомовних дослідників представили ґрунтовне дослідження фразеологізмів, виділивши лексичні ідіоми та фразові ідіоми. Лексична ідіома, за визначенням дослідників, – це зчеплення двох чи більше морфем, чиє значення не походить від значень цих морфем. Такі ідіоми належать до синтаксичних категорій найнижчого рівня: до іменників, дієслів, прикметників та ін. [102, с. 275]. У фразових ідіом жоден з компонентів найнижчого синтаксичного рівня не домінує над іншими. Їх особливістю є те, що вони мають як пряме, так і переносне значення. Автори наводять приклад виразу англ. *to kick the bucket*, яке має пряме значення «вдарити по відрі», та ідіоматичне «померти».

У 1968 А. Хілі класифікував ідіоми, поділивши їх на 21 категорію, кожна з яких містить підкатегорії, принцип виділення яких може бути дедуктивно встановленим, але експліцитно не вказується. Найбільше членування (26 підкатегорій) мають ідіоми, які функціонують як іменники, представлені здебільшого композитами [101]. Ця класифікація створена за різними критеріями одночасно (за частиномовною приналежністю компонентів (граматичний аспект), за будовою (структурний аспект) та виконанням синтаксичних функцій у реченні (функційний аспект), що одні науковці, як

І. М. Запухляк [32, с. 37], вважають нелогічним, а інші, як А. Маккай, вважають цю класифікацію відмінною [103, с. 45].

Класифікація А. Балінта, представлена у 1969 році, є більш однозначною і формується за структурним принципом. Учений поділяв погляди Дж. Катца та П. Посталя стосовно ФО та розрізняв синтагматично елементарні (представлені композитом) та синтагматично комплексні (словосполучення). На думку дослідника, якщо значення синтагматично елементарної одиниці не походить від значень її складових частин, вона класифікується як фразеологізм рівня слова. [89].

У. Вайнрайх у 1969 році... розрізняв поняття «фразеологічна одиниця», «ідіома» та термін «псевдоідіоми», запропонований А. Маккаєм у 1955 році, для позначення виразів, компоненти яких не використовуються в інших сполученнях. Ідіоматичними У. Вайнрайх називає лише словосполучення, які допускають неоднозначність, тобто мають пряме та переносне значення [113, с. 44].

Класифікація фразеологізмів, запропонована А. Маккаєм у 1972 році, відповідає принципам стратифікації мови. Він поділив фразеологічний склад мови на ідіоми-кодування, яким притаманні «фразеологічні особливості», але вони не викликають різночитань, та ідіоми-розкодування, що є справжніми ідіомами, яким притаманна двозначність. [103, с. 24–25]. Класифікація А. Маккає ділить ФО на лексичні та семемні ідіоми. Лексичні ідіоми співвідносяться з певною частиною мови, та складаються принаймні з двох вільних лексем, які можуть уживатися в інших оточеннях. Лексемні ідіоми поділяються на 6 підвидів: фразові дієслова, мовні звороти, незмінні двочлени, фразові композити, складені дієслова і псевдоідіоми. [103, с. 135–169]. До семемних ідіом А. Маккай зараховував багатолексемні конструкції, чиє загальне значення походить від їхніх складових лексем, які функціонують додатково як реалізація непередбачуваної семемної мережі [103, с. 128]. Семемні ідіоми поділені на дев'ять видів, які, по-суті, можна співвіднести з комунікативними актами.

1. Ідіоми «першої бази», які є національно зумовлені та притаманні певній культурі, наприклад, *have two strikes against one* – бути у не вигідному становищі.

2. Ідіоми ввічливості, наприклад: англ. *Would you pass me some sugar?* – Можете передати мені цукор?

3. Ідіоми відсторонення та непрямоти, наприклад: англ. *It seems to be raining* – Здається, іде дощ.

4. Ідіоми-пропозиції у формі питання: англ. *How about a drink?* – Хочеш випити?

5. Ідіоми привітання: англ. *How do you do?* – Доброго дня.

6. Моралізовані прислів'я, наприклад: англ. *Don't count your chickens before they are hatched* – Не розраховуй на те, чого ще не маєш.

7. Відомі цитати як ідіоми: англ. *Brevity is the soul of wit* - стислість – розуму душа (з твору Шекспіра «Гамлет»).

8. Ідіоми применшення, наприклад: англ. *It wasn't the smartest move* – Це не був найрозумніший крок.

9. Ідіоми перебільшення: англ. *He won't even lift a finger* – Він не поворухне і пальцем [103, с. 172–179].

А. Маккай указував також на гіперсемемні ідіоми, розуміння яких пояснюється приналежністю до певної культури чи рівня освіти [103, с. 134]. Погляди А. Маккай значною мірою вплинули на розвиток процесу вивчення фразеології англійської мови, оскільки подальші ґрунтовні дослідження здійснено відповідно до задекларованих автором постулатів; його класифікація й досі є актуальною та цитованою. Проте в дослідженні вченого поза увагою залишено значну кількість виразів, оскільки виокремлені типи здебільшого описують дієслівні фразеологізми, складені слова, двочлени та ФО рівня речення, ігноруючи компаративні вислови взагалі.

Дж. Сейдл та В. МакМорді у 1983 класифікували ідіоми за цілим набором критеріїв:

1) за структурою (які мають звичну структуру, незвичну структуру та навіть граматично неправильну структуру: наприклад англ. *to have a bee in one's bonnet* – «бути одержимим якоюсь ідеєю» є звичною, *I am good friends with him* – «бути у гарних стосунках з кимось» має незвичну граматичну структуру, оскільки відповідно до правил англійської мови вираз повинен мати вигляд *I am a good friend of his*, а вираз англ. *to be at large* – «бути на волі» (про злочинця) неправильний, оскільки колігація Noun + Preposition + Adjective без іменника є нетиповою для англійської мови [108, с. 5–6].

2) Відповідно до стилістичних особливостей автори поділяють ідіоми на офіційні, розмовні та такі, що можуть бути вживані у будь-якій ситуації.

3) Відповідно до варіативності компонентів, фразеологізми можуть мати незмінний склад, тобто не допускати жодних заміни елементів вислову, та такі, що мають обмежену сполучуваність, допускаючи варіативність компонентів [108, с. 7].

4) За структурою поєднаних граматичних складових дослідники виділяють 16 типів ФО (докладно в п.2.1.).

5) За функційним принципом виділяються особливі випадки слів з граматичними функціями, певні слова з особливим ідіоматичним значенням та звуки тварин.

6) Відповідно до сфер уживання виокремлені ФО відповідають таким тематичним групам: банківська справа, здоров'я, відпочинок та подорожі, політика та інші.

8–11) Окремо дослідники виділили вирази, які мають у складі компоненти на позначення тварин, кольорів, частин тіла та часу.

12–13) В окремі категорії виокремлено порівняльні фразеологізми та прислів'я [108, с. 10–248].

Така категоризація актуалізує різноманітні підходи, що може свідчити про її багатогранність та різноспрямованість, намагання авторів комплексно врахувати усю типологію фразеологізмів англійської мови.

У передмові до своєї праці “English idioms and how to use them” Дж. Сейдл та У. Макморді, наводять кілька класифікацій фразеологізмів зокрема за походженням ідіоматичної одиниці та за критерієм повної/неповної фіксованості. За «структурно-етимологічною» ознакою виокремлено такі ідіоми:

- біблійні та літературні (*to kill the fatted calf, to turn the other cheek, the apple of one's eye* – Biblical sources, *the green-eyed monster*– Shakespeare);
- побутові (*to make a clean sweep of something, to hit the nail on the head*);
- сільськогосподарчі (*to go to seed, to put one's hand to the plough, to lead someone up the garden path*);
- кулінарні (*to eat humble pie, out of the frying-pan into the fire, to be in the soup*);
- військові (*to cross swords with someone, to fight a pitched battle, to fight a losing/winning battle*);
- морехідні (*when one's ship comes home, to be in the same boat as someone, to be in deep waters, to sail under false colours*);
- анімалістичного походження (*to play cat and mouse with someone, to kill two birds with one stone, to be top dog, a pretty kettle of fish*);
- з колірним компонентом (*to beat someone black and blue, to have green fingers, to be in the pink*);
- з компонентами на позначення частин тіла (*to pull someone's leg, to lose heart, to get something off one's chest, to twist someone round one's little finger*) [108, с.5].

Іншою ґрунтовною та авторитетною серед мовознавців класифікацією, розробленою на матеріалі фразеологізмів англійської мови є класифікація, запропонована О. В. Куніним у 1986 році. Вчений, використовуючи термінологію О. І. Смирницького і Н. М. Амосової виділяє сім структурних типів ФО:

- 1) Одновершинні;
- 2) ФО зі структурою підрядного чи сурядного словосполучення;

- 3) ФО з частково предикативною структурою;
- 4) ФО зі структурою підрядного речення;
- 5) Номінативно-комунікативні ФО;
- 6) ФО зі структурою простого або складного речення;
- 7) Еквіваленти речення.

Він же запропонував класифікацію, в якій поділив фразеологізми англійської мови на 4 класи відповідно до їх структурно-семантичних особливостей (А, Б, В і Г) [47, с. 71–72]. Ці класифікації ми розглянемо докладніше в п.2.1. «Структурні особливості ідіоматичних виразів».

О. В. Кунін запропонував і ще одну класифікацію ФО за походженням. Він виділяє фразеологічні деривації, тобто утворення фразеологічних одиниць від інших фразеологічних одиниць, серед яких він розрізняє наступні сім прийомів:

- а) виокремлення фразеологічної одиниці зі складу вихідного фразеологізму: *a hot potato* частина виразу *drop something like a hot potato*;
- б) утворення дієслівних фразеологічних одиниць від прислів'я з дієсловом в наказовому способі: *strike while the iron is hot*;
- в) конверсія: *a stab in the back* від дієслівного фразеологізму *to stab someone in the back*;
- г) утворення за аналогією: *Aunt Thomasina* за аналогією *Uncle Tom*;
- д) за контрастом *hell on earth* антонімічне *heaven on earth*;
- е) розгортання образу вихідного фразеологізму – *to be nuts (to fall off one's nut)*;
- ж) контамінація *gild the lily* від *gild refined gold and paint the lily*.

Другим способом формування фразеологізму, за Куніним, є утворення фразеологічної одиниці від перемінного словосполучення шляхом його змінення: *through thick and thin (through thicket and thin wood)*.

Третя група включає фразеологізми – кальки: «утворення фразеологічної одиниці від іншомовного фразеологізму шляхом його калькування: *it goes without saying* від французького *cela va sans dire*.

О. В. Кунін значно ширше трактує обсяг фразеології порівняно з О. І. Смирницьким, оскільки включає до фразеологізмів одиниці рівня речення та допускає, окрім метафори, такі способи набуття ідіоматичності як метонімія та порівняння; у межах метафоричного значення вчений виокремив гіперболічне та евфемістичне значення [47, с.156].

У своїй статті 1994 року Дж. Нанберг, І. Сег та Т. Воусоу поділили фразеологізми на ідіоматичні фрази (значення яких є цілісним) та ідіоматичні комбінації (значення яких розподіляється між їхніми компонентами) [104, с. 491]. «Термін «ідіоматично комбіновані вирази» (чи скорочено «ідіоматичні комбінації») стосується фразеологізмів, чиї складові елементи несуть ідентифіковані частини їх ідіоматичних значень». Як приклад наведено вираз: англ. *pull strings* – використовувати особисті зв'язки (дослівно «потягти за струни») [104, с. 496]. А ідіоматичні фрази – це «вирази ..., чия ідіоматична інтерпретація не може бути розподілена між їхніми частинами і вони входять в лексикон як цілі фрази». Прикладом такого виразу є англ. *shoot the breeze* – базікати без певної цілі (дослівно – стріляти у вітер) [104, с. 497]. Тобто автори вказують на неможливість відтворити значення фразеологізму, проаналізувавши метафоричне значення його компонентів. Цей поділ відображає ступінь «зрощення» значення, тобто його логічності, передбачуваності граматичної структури [32, с. 45].

Ч. Фернандо, у монографії «Ідіоми і ідіоматичність» (1996 р.), запропонувала поділити фразеологізми на три основні категорії за ступеню ідіоматичності значення: власне ідіоми (*pure idioms*), напівідіоми та буквальні ідіоми. Власне ідіоми – це «тип традиційного, не буквального багатослівного виразу» [95, с. 35]. Вони можуть бути незмінними, наприклад, англ. *red herring* – «щось неважливе, мета якого відволікти увагу від головної проблеми», або мати обмежену варіативність англ. *take / have forty winks* – «спати протягом короткого часу, дрімати». Напівідіомами називаються вирази, у складі яких є один чи більше компонентів з буквальним значенням та принаймні один компонент з переносним значенням, притаманний для сполучення саме з цими

елементами, а не іншими. Такі вирази також можуть бути незмінними, або мати обмежену варіативність. Як приклади авторка наводить англ. *catch one's breath* – «відновити дихання» (неваріативний вираз), *blue film / story / joke* – «фільм / історія / жарт, що має елементи сексуального характеру» (вираз з варіативними компонентами). Буквальні ідіоми мають такі ж характеристики, як і попередні категорії: незмінні, як *on foot* (пішки), з обмеженою варіативністю, як *for example / instance* (наприклад) [95, с. 35–36].

Сейдл Дж., Макморди У. також зазначають, що нові ідеї можуть бути вираженими не тільки окремими лексемами – неологізмами, але також і комбінацією двох-трьох слів, і наводять приклад з словами *wage* і *to freeze*, які використовуються здавна, а ідея а *wage-freeze* (заморожування заробітної плати) прийшла в мову лише на початку вісімдесятих років минулого століття. *To freeze wages* – інший вираз, що прийшов з британської політики та економіки та означає «зупинити зростання заробітної плати». Аналогічними є усталені вирази *to freeze prices* та а *price-freezer* [108, с.2].

Детальний аналіз фразеологічного значення, у першу чергу стилістичного аспекту, провів Берлізон [11] на основі виділення фразеосем. Цей аспект розглянемо докладно в п.2.2., а тут зауважимо, що ця теорія зіграла важливу роль і мала послідовників. Взнявши за основу їхні наукові доробки учені розрізняють наступні стилістичні типи ФО сучасної преси: книжні, нейтральні, розмовно-побутові, стилістично-занижені, за якими визначається шкала рівнів стилістичного забарвлення сучасної преси [56, с.32].

Як зазначає Н. Burger, більшість фразеологів застосовують так звані змішані класифікації базовані на комбінації семантичних, синтаксичних та функціональних ознак. При цьому по-різному акцентуються той чи інший класифікаційний критерій в залежності від основної мети конкретного дослідження [92, с.33].

Отже існує багато підходів до класифікації ФО і відповідно багато класифікацій ФО і вибір класифікації в кожній конкретній ситуації залежить від цілей для яких цей вибір робиться. Для дослідження особливостей перекладу

ідіоматичних виразів в англomовному воєнному публіцистичному дискурсі нами була обрана класифікація фразеологізмів О. В. Куніна, яка базується на структурно-семантичному принципі, враховуючи функцію фразеологізмів в процесі спілкування.

1.3 Репрезентація номінативної та інноваційної функцій ідіоматичних виразів в англomовному публіцистичному дискурсі

Мова, як система, має багато функцій. Найважливішими функціями мови є комунікативна (засіб спілкування) і когнітивна (засіб мислення і пізнання). Номінативна функція мови як засіб найменування об'єктів і явищ зовнішнього світу корелює з когнітивною функцією і безперечно, відноситься до ключових. Все, що відомо індивіду, отримує назву і під цією мовною назвою існує в свідомості мовця, виступаючи посередником між людиною і навколишнім світом [27]. Номінація (від латинського слова *nominatio*) – це утворення мовних одиниць, що характеризуються номінативною функцією, яка послуговує позначенню і виділенню фрагментів реальності, побудові відповідних уявлень про них у формі слів, словосполучень, ідіоматичних одиниць і пропозицій. Цей термін також використовується для позначення результату процесу номінації – значущої мовної одиниці [111, с.336].

Номінація – це постійний процес, оскільки будь-яка мова постійно розвивається: паралельно зі змінами в житті суспільства постійно створюються новітні назви, найменування. І саме дискурс ЗМІ сьогодні відіграє головну роль в динаміці розвитку мови та особливостях її сучасного стану.

На думку І. Беженар [9] та інших лінгвістів фразеологічна номінація на відміну від лексичної є більш складною. В основі лексичної лежить характерна ознака денотата, тоді як в основі фразеологічної – ознаки цілісної ситуації, що призводить до значного ускладнення семантики ФО як за сигніфікативно-денотативною лінією, так і за конотативною. Різні утворення мови перш за все характеризуються номінативною функцією [69, с.79]. Фразеологізми також

виконують номінативну функцію, але основне їх мовне призначення полягає не тільки в номінації. Це характерно зокрема для фразеології ЗМІ. Експресивна лексика вказує зазвичай на одну ознаку, а ФО у більшості випадків виражають кілька ознак.

Фразеологічна номінація ЗМІ представлена узуальними, okazіональними фразеологізмами та фразеологічними інноваціями, що є особливим видом фразеологічної номінації. [55, с.74].

Категорії okazіональності та узуальності засвідчують суперечливі відношення між явищами об'єктивної дійсності та їхнім мовним (мовленевим) оформленням, відображає їх не як застигли, усталенні, а як змінні, таких що переходять із одних в інші: будь-який процес перетворення у мовній системі починається з непомітного випадкового коливання в мовленні. Розв'язання цієї суперечності(перехід з okazіональності в узуальність) власне і означає розвиток мовної системи, а також констатує факт індивідуального джерела новоутворення. Фразеологічні інновації в пресі можуть назавжди залишитися як із статусом okazіональних репрезентантів, або у зв'язку з наявною соціальною необхідністю піднятися до рівня узусу, стати узуальними, а за певних умов і нормативними та системними. [55, с.45].

Okazіональна ФН здійснюється двома засобами: 1) повними okazіоналізмами (okazіонально-знакова номінація) та 2) частковими okazіоналізмами, тобто okazіональними варіантами узуальних ФО (okazіонально-варіативна номінація).

Основними способами okazіонально-знакової фразеологічної номінації є:

- метафорізація словосполучення;
- утворення okazіональних ФО на основі окремих лексем;
- утворення okazіональних ФО за структурно-семантичною моделлю узуального ФО;
- структурно-семантичне виокремлення групи компонентів узуальної ФО;
- структурно-семантична контамінація узуальної ФО;

Основними способами okazіонально-варіативної фразеологічної номінації(часткові okazіоналізми) є:

– розширення компонентного складу базової фразеологічної одиниці за рахунок включення у її структуру перемінних слів та словосполучень;

– еліпсис – опущення одного з компонентів УФО в умовах певного комунікативного акту [55, с.75].

Фразеологічну інновацію польській мовознавець С. Бомба визначає як будь-яке відхилення від фразеологічної норми як сукупності апробованих освіченими користувачами ... мови фразеологізмів і правил їх реалізації в текстах [75, с. 46]. При цьому у загальному мовознавстві відхилення від словникової форми фразеологізмів або від фразеологічної норми позначають різними поняттями – фразеологічні видозміни, перетворення компонентного складу ФО, трансформації, модифікації...

Н. Burger модифікацією ФО вважає «креативні зміни у складі фразеологізму, що не відповідають формі, зафіксованої у словнику, та зумовлені цілями певного контексту» [92, с.114]. Це пошуки нових шляхів оновлення думки, закладеному у фразеологізмі образу, свідчення невичерпності виражальних можливостей мови преси. Шляхом порівняння словникової форми фразеологізму і okazіональної ФО виявляються зміни предметно-логічного значення, категоріальної семантики, образної основи, емоційного тону, експресивного забарвлення, оцінності тощо.

Таким чином, відображаючи зміни в суспільному житті через модифікації ФО, за допомогою ФІ здійснюється номінативна функція ФО, даються назви і визначення новим предметам та явищам в суспільному житті.

ФІ в пресі є основним джерелом поповнення мовного фонду, зокрема фразеологічного. Поява ФІ викликана необхідністю відображення змін сучасних реалій. Всі позамовні реалії що існують у суспільстві так чи інакше впливають на мову преси. В різних мовах є схожі ФІ, що відображає що народи проживають схожі процеси, і є унікальні ФІ, що відображає унікальність народів і їх історії [55, с.110]. Найбільш типовими об'єктами фразеологічної

номінації є елементи або фрагменти діяльності, що допускають суб'єктивну оцінку носіїв мови, та зв'язані, як правило, з життям і діяльністю людини.

Фразеологічна номінація у пресі, на відміну від лексичної номінації, є більш складним номінативним процесом, що включає 2 або 3 етапи, в залежності від типу номінації (вторинна або третинна). Фразеологізми преси представляють специфічний вид номінації – непряму вторинну номінацію. Вона полягає в тому що семантична структура часто містить оцінку позначуваного. Вона залежить від ситуацій, дій, характеристик, що лежать в основі переосмислення мовних одиниць. ФН в пресі може мати узуальний, оказіональний та інноваційний характер. Інформаційний та оцінний потенціал оказіонально перетворених ФО завжди вище узуального, завдяки прирощенню додаткового змісту [55, с.109].

Фразеологічні модифікації розглядаються багатьма лінгвістами як оказіональні вживання фразеологізмів із перетворенням форми. В. Wotijak зараховує до оказіонального вживання незвичну актуалізацію значення фразеолексем та формальні модифікації ФО з трьома підвидами:

- а) модифікації компонентного складу всередині виразу,
- б) модифікації зовнішніх октантів, що виходять за рамки виразу,
- в) комбінації першого та другого підвидів» [19, с.177].

У пошуках виразності автор трансформує фразеологізми та використовує оказіональні ФО преси. В процесі оновлення вони отримують несподіваний, незвичайний вигляд і тим самим викликають підвищену реакцію у читача. В цьому складається механізм виразності фразеологічних трансформацій як стилістичного прийому, одного із найпростіших та найдоступніших засобів досягти відчутного ефекту у матеріалах, розрахованих на те щоб впливати на велику читацьку аудиторію. Ш. Баллі писав «порушення звичних норм мови посередньо слугують експресивності вже одним тим, що вносять у мовлення різноманітність. Не існує нічого більш одноманітного, ніж повторення одних й тих самих форм.» [3, с.394].

В пресі постійно спостерігаються спонтанні перетворення значення і форми ФО, зумовлені їх функціонально-семантичними властивостями як особливих експресивних одиниць мовної номінації. Прийоми що використовуються для посилення експресивності, модифікації предметно-логічного компонента ФО, приводять до оказіональних перетворень їх семантичної структури. Тому в залежності від ставлення авторів до мови і до описуваної дійсності відбувається відбір певних стилістичних засобів, оказіональних фразеологізмів з певною стилістичною метою (посилення виразності контексту, гумористичного або сатиричного його звучання і т. ін.). Аналіз досліджень лінгвістів А. В. Петрова [64], Т. П. Свердан [71], Н. С. Хороз [82] та інших показав, що з особливостями функціонування фразеологізмів в пресі різних мов тісно пов'язані процеси трансформації, що у фразеології мають систематичний характер. Трансформація фразеологізмів в стилі преси – явище стилістичного порядку. Авторські фразеологічні новаторства як окреме поняття у сучасну лінгвістику введено вченою Р. П. Зорівчак [33].

Трансформовані ФО повинні викликати в пам'яті читача первісні ФО. Порівняння з первинним викликає певний стилістичний ефект. Нова експресивність ФО дає можливість загострити сприйняття того заради чого написана публікація, чіткіше розмежувати негативне і позитивне ставлення до описуваних фактів [55, с.47].

Для аналізу ФМ важливим є вивчення не лише похідної ФО, яка виникла в результаті різноманітних механізмів фразеологічних модифікацій, а й твірного фразеологізму, який став або які стали основою для утворення похідної ФО. Саме шляхом порівняння словникової форми ФО та її оказіональної форми виявляються зміни предметно-логічного значення, категоріальної семантики, образної основи, емоціонального тону, експресивного забарвлення та оцінності тощо. Під «словниковою формою» розуміється фразеологізм з таким компонентним складом, синтаксичною структурою та загальним значенням, яким він є лексикографічно кодифікований у словниках [55, с.48].

Розвиток мови є наслідком взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників. Внутрішні – можливості, які мова має у своєму розпорядженні для забезпечення потреб суспільства. Зовнішні – це соціальне замовлення на нові мовні одиниці... Як результат всебічного розвитку суспільства постає потреба в номінуванні нових реалій матеріального і духовного світу. Серед екстра-лінгвальних причин появи ФІ також і процеси глобалізації. Багато нових ФО з'являється під час великих потрясінь в суспільстві, одним з найбільш сильних з яких є війна. Серед газетно-публіцистичних фразеологічних інновацій А. В. Марковська виділила такі поширені групи:

1. ФІ з мови відомих людей.
2. ФІ пов'язані з відомою місцевістю або певною подією, яка відіграє роль в економічному, політичному, культурному житті суспільства.
3. Так звані «приховані цитати».
4. ФІ образно-періфрастичного характеру.
5. ФІ, що виникли внаслідок термінологічної чи часової екстраполяції, або перенесенням семантичного образу і його словесного втілення з одної сфери до другої.
6. Перефразування відомих приказок, прислів'їв, крилатих висловів.
7. Трансформація як існуючих так і новоутворених ФО [55, с.78].

Як приклад ФІ з мови відомих людей в АПД РУВ наведемо вирази *Finlandization of NATO* та *NATOization of Finland* з промови президента США Джо Байдена 21 лютого 2023р. в Варшаві [143]:

– *He thought he'd get the Finlandization of NATO. Instead, he got the NATOization of Finland* – Він думав, що отримає фінляндізацію НАТО. Натомість він отримав натоїзацію Фінляндії.

Прикладом ФІ одночасно пов'язаним з певною подією і місцевістю, і одночасно з перефразуванням крилатих висловів може бути «Маріупільській м'ясник», ідіоматичне значення якої «людина, яка винна в масових вбивствах в Маріуполі»: *Fired "Butcher of Mariupol" Russian general joins Wagner*

mercenaries [132]. Зауважимо, що подібні фрази мають свою історію: *Butcher of Paris*, *Butcher of Prague*, *Butcher of Warsaw*, *Butcher of Syria*.

Прикладом ФІ, що виникли внаслідок термінологічної чи часової екстраполяції, або перенесенням семантичного образу можуть служити фрази в заголовках: фраза *Hot war* – гаряча війна (проти *Cold war* – холодної війни в ХХ столітті) в “*Ukrainian leader on "hot war" with Russia*” [165], фраза *the next Ukraine* в “*Russian foreign minister speaks of Moldova as the “next Ukraine”*” [146], “*Is Taiwan the next Ukraine?*” [136], “*Japan PM: East Asia Could Be Next Ukraine*” [137].

Приклади ФІ, що виникли внаслідок термінологічної екстраполяції – *TikTok army* (ТікТок армія), *Tik-Tok warriors* (Тік-Ток воїни), *TikTok Troops* (ТікТок-війська), наприклад: “*Ramzan Kadyrov’s ‘TikTok battalion’ seeks to replace Wagner in Ukraine*” [142]. Або фрази *russian fascism*, *rashism* (рашизм), *russian terrorist state*, наприклад “*Rachism: The new word of the war in Ukraine*” [141].

Фразеологізми що пов’язані з літерою Z також є прикладом фразеологічної інновації: *Z-patriots* (Z -патріот) та *Z-nazis* (Z-нацисти), *RuZZia*, *RuZZian terrorist state*.

Особливістю ФН у пресі є те що ЗМІ виконують роль розповсюджувача нової інформації, у тому числі фразеологічних неологізмів. Газети, журнали, Інтернет-видання стають найбільш чутливими регістраторами нових тенденцій у мові, у тому числі й появи ФІ. Аналіз показав, що фразеологічні неологізми в дискурсі мас-медіа здебільшого утворюються за принципом аналогії. Використання фразеологічних неологізмів у мас-медійному дискурсі виконує стилістичну, експресивну, емотивну, інформативну та низку інших функцій [36]. ЗМІ породжують велику кількість ФІ, але не всі вони використовуються і приживаються в подальшому.

Як приклад фразеологічних номінацій з АПД РУВ можна привести серію коаліцій: *Ukraine’s “fighter jet coalition”* (авіаційна коаліція для України), “*tank coalition*” for Ukraine (танкова коаліція для України) та інші.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1 Структурні особливості ідіоматичних виразів

В розділі про класифікації ІВ видно, що в більшості випадків присутній підхід до класифікації ІВ з позицій їх структурних особливостей. Ми бачили, що класифікацій ІВ багато і багато підходів до структури ФО.

Найбільш фундаментальними є розгляд структури ФО з боку форми і змісту та з боку граматики. Причому і всередині цих напрямів є свої варіації структурних поділів.

Підхід до фразеологізмів як до знаків системи мови неминуче передбачає єдність форми і змісту. Ця єдність не суперечить можливості щодо розмежованого аналізу семантики і формальної синтаксичної структури фразеологічних одиниць. З боку семантики фразеологізмам властиве цілісне глобальне значення. Вони можуть мати аналітичний, розчленований характер, однак функціонально, в акті комунікації, такі значення сприймаються як щось цілісне, понятійне єдине. З боку форми граматичної структури фразеологізми виявляють чітке розмежування. Серед них наявні одиниці, співвідносні із словосполученням, а також утворення, співвідносні з реченням [5, с.56].

З боку семантики (тобто значення, змісту) структури ФО розглядаються на трьох рівнях (при цьому існують три варіанта назв цих рівнів):

- 1) предметний, 2) соціальний, 3) абстрактний, або
- 1) денотативний, 2) конотативний, 3) сигніфікативний, або значення
- 1) денотативно-сигніфікативне, 2) стилістичне, 3) граматичне (фраземи, найбільш загальне значення) [55, с.34].

Деяка більша диференціація серед фразеологізмів спостерігається щодо їх лексично-граматичного розряду [5, с.56]. Наприклад, фразеологізми типу словосполучення організуються за моделями вільних сполучень слів, властивих

тій чи іншій мові. Такі фразеологізми співвідносяться з різними частинами мови. З урахуванням граматичних категорій, властивих фразеологізмам, розрізняють субстантивні, дієслівні, ад'єктивні і адвербіальні фразеологізми. В реченні вони виконують різні синтаксичні функції; основні з них – підмет, присудок, означення та обставини.

Чимало вчених зводять структури ІВ тільки до двох типів: лексико-семантична (дериваційна) і синтаксична (граматико-семантична).

При розгляді специфіки класифікаційної представленості ідіоматичних виразів в п.1.2, відмічалось, що уперше зовнішні (структурні) та внутрішні (семантичні) ознаки фразеологізмів були виокремлені Ш. Баллі [6] і що структурні характеристики ФО були основою багатьох класифікацій ФО, як класифікації А. Хілі (1968), А. Балінта (1969), Дж. Сейдла та В. МакМорді (1983), в декількох класифікаціях О. В. Куніна (1986).

Дж. Сейдл та В. МакМорді за структурою поєднаних граматичних складових виділяють: фразеологізми, сформовані поєднанням прикметника та прикметника, іменника та іменника, складені прикметники, сполученням прикметника та іменника, іменникові фрази, словосполучення з власними іменами, дієслова та іменникові фрази, іменник та дієслівна фраза, прийменникові фрази з іменником чи іменниковою фразою, прийменникові адвербіальні фрази, ідіоматичні фрази з двох прислівників, прикметники з прийменниками, дієслова з прийменниками та адвербіальними частками, ідіоми з дієсловом *to be* та фразеологізми з певними дієсловами [108, с. 10–248].

О. В. Кунін виділяє сім структурних типів фразеологізмів:

1. Одновершинні ФО, які мають у складі одну повнозначну лексему та одну, дві чи навіть три службові лексеми, наприклад: англ. *by the way* – до речі.

2. ФО зі структурою підрядного чи сурядного словосполучення, такі як: англ. *burn one's fingers* – обпектися на чомусь, *high and mighty* – люди, наділені владою.

3. ФО з частково предикативною структурою, тобто такі, у складі яких є лексема та підрядне речення: англ. *ships that pass in the night* – швидкоплинні зустрічі.

4. ФО зі структурою підрядного речення: англ. *when pigs fly* – ніколи.

5. Номінативно-комунікативні ФО, тобто дієслівні звороти, які мають структуру словосполучення з інфінітивною формою дієслова та ФО, що мають структуру речення з дієсловом у пасивному стані, наприклад: англ. *break the ice* та *the ice is broken* – розпочати якусь справу.

6. ФО зі структурою простого або складного речення, наприклад: англ. *if you run after two hares, you will catch neither* – якщо намагатися зробити дві справи одночасно, то вони не вдадуться.

7. Еквіваленти речення: деякі структурні типи вигуківих виразів, які мають силу висловлювання та характеризуються власною інтонацією, наприклад: англ. *by George!* – чесне слово [47, с. 71–72].

При дослідженні фразеологізмів преси А. В. Марковська, спираючись на класифікацію О. В. Куніна, виділяє 2 структурних типи фразеологізмів:

1) ФО із структурою словосполучення (дієслівні, субстантивні, адвербальні та ад'єктивні ФО) та 2) ФО зі структурою речення (крилаті вислови, приказки, прислів'я) [55, с.123].

Для дослідження структурно-семантичних особливостей ідіоматичних виразів військової тематики в англomовному публіцистичному дискурсі про російсько-українську війну в 2022-2023 роках. Була взята за основу класифікація фразеологізмів О. В. Куніна [47], яка базується на структурно-семантичному принципі, враховуючи функцію фразеологізмів в процесі спілкування. О. В. Кунін поділяє фразеологізми англійської мови відповідно до їх структурно-семантичних особливостей, виділяючи чотири класи ФО (А, Б, В і Г). Клас А представляють номінативні фразеологізми, які виконують функцію найменування різноманітних предметів, дій, станів та якостей. Так само номінативні одиниці поділено на субстантивні, ад'єктивні та адвербіальні фразеологізми. Клас Б – це номінативні і номінативно-комунікативні

фразеологізми, а саме дієслівні вислови, серед яких одні мають структуру словосполучення, інші ж можуть мати як структуру словосполучення, так і структуру речення. До класу В дослідник зарахував вигуківі та модальні фразеологізми. Особливістю вигуківих ФО, які відображають емоції мовця чи його волевиявлення, є те, що вони повністю переосмислені та немотивовані. Модальні ФО виражають твердження, заперечення, значення оптативності, ймовірності та інше. Клас Г – це комунікативні фразеологізми, які мають структуру речення. Мовознавець поділяє цей клас на прислів'я та приказки. Прислів'я, які завжди мають структуру речення, використовуються з дидактичною метою: навчити чи попередити. Приказки переважно використовують у мовленні для вираження оцінного значення. Особливістю класу Г є однозначне тлумачення значення виразів [47, с. 125–190].

На базі цієї структурної класифікації були проаналізовані структурно-семантичні особливості ідіоматичних виразів військової тематики в АПД РУВ.

Матеріалом дослідження стали тексти провідних публіцистичних англomовних видань BBC, CNN, Reuters, Bloomberg, CNBC, Euronews, The Guardian, Al Jazeera, Washington Post, Financial Times, та інших.

З кількох сотень текстів АПД про РУВ 2022-23 років зібрано 128 ІВ-словосполучень та 9 ІВ-речень. Структурна класифікація ІВ дозволила виділити наступні ключові структурні моделі [28]:

1) Субстантивні словосполучення:

N + N Наприклад: *silver bullet* (чарівна пігулка, чудове вирішення всіх проблем), *battlefield stalemate* (патова ситуація на полі боя, глухий кут), *tank coalition* (танкова коаліція), *TikTok army* (Тікток війська), *suicide squad* (гарматне м'ясо), *meat assaults* (м'ясні штурми), *meat waves* (м'ясні хвилі), *cannon fodder* (гарматне м'ясо), *war fever* (воєнна лихоманка), *hostage diplomacy* (заручницька дипломатія), *mine clearance* (зачистка від мін), *drone war* (війна дронів);

N + Prep + N Наприклад: *boots on the ground* (збільшення воюючих, ескалація війни), *a stab on the back* (удар у спину), *act of goodwill* (жест доброї волі – як підміна понять після відводу російських військ від Києва), *smell of*

Munich (запах Мюнхена – в зв’язку з тим, що обговорення Західним світом, чи дозволити Путіну зберегти частину захоплених ним територій України буде схожим на умиротворення Гітлера Мюнхенською угодою 1938 року), *fog of war* (туман війни), *right of might* (право сили), *waves of drones* (хвилі дронів), *the Butcher of Mariupol* (Маріупольський різник), *a baptism of fire* (бойове хрещення), *a war of attrition* (війна на виснаження);

N + Part I Наприклад: *mine clearing* (зачистка від мін), *mine-clearing terror bombing* (терористичне бомбардування, бомбовий терор), *sabre-rattling* (брязкати зброєю);

N + N + N Наприклад: *fighter jet coalition* (авіаційна коаліція), *Bakhmut Meat Grinder* (Бахмутська “м’ясорубка”), *human wave tactics* (тактика людських хвиль);

N’s + Adj + N Наприклад: *Putin’s weaponised mythology* (збройна міфологія Путіна), *Russia’s red lines* (російські червоні лінії), *West’s proxy war* (проксі-війна Заходу);

N’s + N Наприклад: *dragon’s teeth* та *dragons’ teeth* (зуби дракона), *Russia’s invasion* (російське вторгнення);

N’s + Adj + N + N Наприклад: *Russia’s full-scale invasion* (повномасштабне вторгнення Росії);

N’s + N + N Наприклад: *Russia’s dragon’s teeth*;

N + N + Prep + N Наприклад: *meat grinder of Bakhmut* (Бахмутська м’ясорубка);

N’s + N + N + N Наприклад: *Russia’s “meat-grinder” approach* (м’ясорубка як російський підхід до війни);

N’s + N + N + N Наприклад: *Russia’s human wave attacks* (російськи атаки людськими хвилями);

N + Conj + N Наприклад: *peak and ebb* (прилив і відлив, прихід та ухід – про снаряди або ракети при обстрілах с зовнішньої сторони сюди і з цієї сторони назовні);

N + Conj + N + N Наприклад: *civilians as human shields* (мирне населення як живий щит);

N's + N + Conj + N Наприклад: *Russia's price for peace* (російська ціна миру);

N + V + Prep + N Наприклад: *war is at a stalemate* (патова ситуація);

N + V + V *Goliath must lose* (Голіаф повинен програти);

N + V + Adv Наприклад: *fear runs deep* (панує страх);

N + V + Adj Наприклад: *tables have turned* (ситуація змінилась);

N + N + Adj + N Наприклад: *genocide-style "total cleansing"* (геноцидна тотальна зачистка);

N's + Part I + N Наприклад: *Russia's smoking guns* (незаперечний доказ);

N + Prep + Adj Наприклад: *shades of grey* (відтінки сірого);

N + Prep + Adj + N Наприклад: *tactic of scorched earth* (тактика випаленої землі);

N + N + N + N Наприклад: *human wave attacks strategy* (стратегія атак людськими хвилями);

N + V + Part I + Prep + Pron + N Наприклад: *war is knocking on our door* (війна стукає у наші двері);

N + Prep + Num + N Наприклад: *Kyiv in tree days* (Київ за три дні);

Досліджуваний матеріал свідчить, що найбільш розповсюдженими є субстантивні структурні моделі **N + N**, **N's + Adj + N**.

2) Дієслівні словосполучення:

V + N Наприклад: *Bury the hatchet* (закопати сокиру війни, помиритись, укласти мир), *pave the way* (мостити шлях), *turn the tables* (змінити хід подій), *take a bite of Ukraine* ("відкусити" шматок України), *break a tooth* (зламати зуб), *burn the bridges* (спалити мости);

V + N + Prep + N Наприклад: *pull the plug on Kyiv* (вимкнути Київ з мережі), *throw a spanner in the works* (кинути гайковий ключ у справу), *to brave ice and fire* (пройти лід і вогонь), *put boots on the ground* (поставити чоботи на землю, збільшити кількість воюючих, ескалація);

V + Prep + N Наприклад: *led by the nose* (водили за ніс), *go with the flow* (плисти за течією), *to encroach on territory* (зазіхати на територію);

V + Adj + N Наприклад: *to turn a blind eye* (закривати очі), *cross the red line* (перейти червоні лінії);

V + N + Prep + N Наприклад: *to arm Ukraine to the teeth* (озброїти Україну до зубів), *to arm Kyiv to the teeth* (озброїти Київ до зубів);

V + Pron + N + Adj Наприклад: *to keep their fingers crossed* (тримати свої пальці схрещеними), *keep your powder dry* (тримати порох сухим);

V + Pron + N Наприклад: *to break this cycle* (розірвати це коло), *fasten your seatbelts* (пристебнути ремені безпеки);

V + N + N Наприклад: *to tilt the scales* (схилить чашу терезів);

V + Prep + N Наприклад: *to be at stake* (бути поставленим на карту, стояти на кону);

V + Ajc + Prep + N Наприклад: *to wipe Ukraine from the map* (стерти Україну з лиця землі);

V + N + Prep + N + N Наприклад: *to bring a knife to gun fight* (принести ніж на перестрілку);

V + N + Prep + Adj + N Наприклад: *to take a knife to an economic gun fight* (взяти ніж на економічну перестрілку);

V + Pron + Prep + N Наприклад: *to find itself in limbo* (опинитися в підвішеному стані);

V + Part I + N Наприклад: *fight a losing battle* (битися у програшній битві).

Аналіз досліджуваного матеріалу свідчить, що найбільш розповсюдженими є дієсловні моделі типу **V + N**, **V + N + Prep + N**, **V + Prep + N**.

3) Ад'єктивні словосполучення:

Adj + N: *red lines* (червоні лінії), *Syrian tactics*, *human shields* (живий щит), *fifth column* (п'ята колона), *personal crusade* (особистий хрестовий похід), *global pariah* (світовий вигнанець), *deadly war* (смертельна війна), *Russia's deadly war in Ukraine* (російська смертельна війна), *brutal war* (брутальна війна), *nuclear black-mail* (ядерний шантаж), *nuclear terror* (ядерний), *agressor state* (державна – агресор), *terrorist state* (державна – терорист), *barbaric practice* (варварська

практика), *Pyrrhic victory* (Піррова перемога), *apocalyptic destruction* (апокаліптичне знищення).

Adj + N + N Наприклад: *human wave tactics* (тактика людських хвиль), *minced meat soldiers* (солдати – “фарш”), *scorched earth tactics* (тактика спаленої землі);

Adj + Adj + N Наприклад: *little green mans* (малі зелені чоловічки), *a new Cold War* (нова холодна війна), *Russian “red line”* (російськи червоні лінії);

Adj + Part I Наприклад: *total cleansing* (тотальна зачистка), *institutional cleaning* (зачистка в державних установах);

Adj + Adj Наприклад: *black and white* (чорно-біле);

Adj + Adj + Prep + N Наприклад: *Russian “clean up” operation* (російська операція зачистки).

Найбільш розповсюдженими є ад’єктивні моделі **Adj + N**, **Adj + N + N**, **Adj + Adj + N**.

Г) Адвербіальні словосполучення:

Adv + N Наприклад: *forever war* (вічна війна), *like Ukraine* (як Україна);

Adv + Part I + N Наприклад: *physically cleansing Ukraine* (фізична зачистка України);

Adv + Pron + V + Adj + N **Adv + Part I + N** Наприклад: *Like it was “the world’s piggy bank”* (немов це “світова скарбничка”); *as David vs Goliath*.

Найбільш поширеною є адвербіальна модель **Adv + N**.

4) Група ІВ-словосполучень з дієприкметником в ролі головного слова.

Вона включає наступні моделі:

Part I + N Наприклад: *clearing trenches* (зачистка траншей), *clearing landmines* (зачистка мін), *clearing rooms* (зачистка кімнат), *clearing buildings* (зачистка будинків), *cleaning the territory* (зачистка території), *cleansing operation* (операція з зачистки), *breaking the stalemate* (вихід із глухого кута), *growing rift* (зростаючий розкол), *stuttering counteroffensive* (контрнаступ, що заїкається), *faltering counteroffensive* (хиткий контрнаступ);

Part I + Pron / N’s + N Наприклад: *dragging their feet* (волочити ноги,

зволікати з виконанням обіцянки);

Part I + N + Prep + Pron Наприклад: *driving a wedge between them* (вбити між ними клин);

Part I + N + Prep + N Наприклад: *taking a knife to a gunfight* (принести ніж на перестрілку);

Part I + N + Prep + N + N Наприклад: *bringing a knife to a gun fight* (принести нож на перестрелку);

Part I + Prep + N + Prep + N Наприклад: *spitting in the faces of soldiers* (плювати в обличчя солдатам);

Part I + Adj + N + Prep + N + N Наприклад: *bringing a big gun to a knife fight* (принести великий пістолет на бійку на ножах);

Part I + N + Prep + Num + N Наприклад: *taking Kyiv in three days* (взяття Києва за три дні);

Part II + Prep + N Наприклад: *armed to the teeth* (озброєний до зубів).

Найбільш розповсюдженою є структурна модель з дієприкметником **Part I + N**.

Вигуківі ідіоми також дуже поширені у публіцистичному дискурсі. Наприклад:

– «*Slava Ukraini!*». Популярними стали в соцмережах і теги типу *#SlavaUkraini*.

– “*Be brave, like Ukraine!*” (будь сміливим, як Україна) – вигук, який став брендом України, і з яким пройшло чимало заходів в підтримку України.

– “*Russian warship, go f*** yourself!*” (руський військовий корабель, пішов на***).

Наступна виокремлена група це – ІВ з граматичною структурою речення. Наприклад: “*If you want peace, prepare for war*” [135] (якщо хочеш миру, готуйся до війни); “*...war in Ukraine is a continuation of diplomacy by other means*” [153] (...війна в Україні є “продовженням дипломатії іншими засобами” – слова російського дипломата в інтерв’ю ВВС); “*...the third world war is knocking on our door*” [164] (...третя світова війна стукає у наші двері – слова президент Угорщини В. Орбан в інтерв’ю Famous US TV – commentator Tucker Carlson);

“*And you reap what you sow*” [166] (І пожнеш те, що посієш – наприклад, про путч Пригожина в червні 2023р); “*Maybe, someone had a cigarette in the wrong place?*” [140] (Можливо хтось палив цигарки в неналежному місці? – О. Арестович про вибух в російському м. Білгород, участь в якому українців він не міг ні спростувати ні підтвердити); “*What's at stake is people's lives*” [163] (на карту поставлено життя людей – слова президента В. Зеленського); “*There is simply too much at stake...*” [147] (на карту поставлено занадто багато – слова Генерального секретаря ООН А. Гутерреша); “*Don't knock the ground from under our feet*” [163] (Не вибивайте землю з-під наших ніг – президент В. Зеленський про прийняття України в НАТО); “*The US can't snap their fingers and end this war*” [153] (США не можуть клацнути пальцями та завершити війну); “*...operation is going strictly according to schedule*” [160] (операція проходить строго за розкладом, строго за планом. Сьогодні ця фраза В. Путіна використовується щоб підкреслити безглуздість або безсоромну брехливість тверджень).

Кількісний розподіл моделей ідіоматичних виразів за групами семантико-структурної класифікації представлений у наступній таблиці:

	Групи	ІВ одиниць	ІВ %	Моделі одиниць	Моделі %
Групи ІВ із структурою словосполучення					
А	Субстантивні	53	39	25	39
Б	Дієслівні	28	20	14	21
В	Ад'єктивні	24	18	6	9
Г	Адвербіальні	5	4	4	6
Д	Дієприкметникові	18	13	9	13
Групи ІВ із структурою речення					
Е	Вигуківі	3	2	-	-
Ж	Прислів'я та приказки	6	9	-	-
	ВСЬОГО	137	100	67	-

Проведений аналіз показав [28], що в АПД РУВ найбільш масовим класом є субстантивні ІВ, що складають 39 % вибірки; дієслівні ІВ – 20%, ад’єктивні – 18%, адвербіальні – 4%. Помітною є кількість ІВ, що містить у своєму складі дієприкметники – 13%. Всього виявлено 67 моделей ідіоматичних словосполучень. Найбільшою кількістю моделей представлені субстантивні ІВ-словосполучення – 25 моделей. Більшість ІВ-словосполучень в англомовних текстах про російсько-українську війну 2022-2023 років складаються з двох компонентів (41%) та трьох компонентів (33%). Активно уживаними є 2-компонентні структурні моделі Adj + N та N + N. Найбільш розповсюдженою є 3-компонентна структурна модель N + Prep + N.

2.2 Стилiстичнi характеристики iдiоматичних виразiв в англомовному публiцистичному дискурсi

Функціональний стиль преси – одна з найбільш важливих мовленнєвих галузей життя сучасного суспільства, на яку впливають різноманітні екстралінгвістичні та соціальні чинники, а саме: політична спрямованість ЗМІ, домінуюча на сторінках преси тематика, жанрова своєрідність ЗМІ [55, с24].

Під стилістичними характеристиками ІВ розуміють характеристики, за якими класифікують ФО, як наприклад каннотативне значення з емотивністю, ескпресивністю (безоцінна і оцінна), образним та функціонально-стилістичним компонентами, або стилістичне значення в семантичній структурі, якому відповідають ескпресивні, емоційні, нормативні та функціонально-стилістичні фраземи. Велике значення має культурознавчий аспект фразеології, те що в ідіомах колоритно відображається історія і національний характер народу. Тому для коректного вживання ідіоматичних виразів треба враховувати їхній стилістичний регістр, те, до якого стилю належить ідіома – до високого (книжкового), розмовного або до канцелярізмів чи вульгарізмів.

У пресі дедалі частіше поряд з національно-культурною фразеологією вживаються розмовна, просторічні, в т.ч. вульгарні жаргонні фразеологічні інновації позанормативних запозичень, що мають виразну експресивність [55].

Як зазначалося вище, детальний аналіз фразеологічного значення, у першу чергу стилістичного аспекту, провів С. В. Берлізон [11] на основі виділення фразеосем. Основну увагу він приділив аналізу стилістичного значення, де розрізняються експресивні, емоційні, нормативні та функціонально-стилістичні фразеосеми, для яких притаманний високий ступінь узагальнення. Ця теорія має велике значення для дослідження фразеології преси. Наприклад, на два типи (нейтрально-номінативний та експресивно-емоційний) поділяють всі фразеологізми А. М. Амосова [2] та E. Riesel [107]. Значну увагу створенню стилістичних класифікацій приділяли Я. А. Баран [77], М. М. Шанський [84] та інші. Спираючись на результати їх досліджень А. В. Марковська визначає, що стилістична характеристика фразеологізмів преси базується на їх експресивному заряді, виражальних властивостях. Завдяки підвищеної експресивності, емоційності та оцінності ФО можуть мати різний прагматичний вплив на читача [55 с.175]. Експресивний фактор є інгредієнтом значення фразеологізму та співвідноситься з предметно-логічним. На цьому співвідношенні ґрунтується стилістична класифікація фразеологізмів преси. Так М. М. Шанський розрізняє міжстильові, розмовно-побутові та книжні фразеологізми [55]. А. Г. Назарян [61] розширює класифікацію Шанського до шести стилістичних категорій, враховуючи сферу вживання фразеологізмів: нейтральні(нейтрально-літературні), розмовно-фамільярні, побутові, жаргонні, книжні та поетичні. Взавши за основу їхні наукові доробки сучасні учені розрізняють наступні стилістичні типи ФО преси: книжні (або «високі», урочисті, поетично-літературні, задача яких – надати високого звучання), нейтральні (без емоційного забарвлення – фразеологізми – кліше, тощо), розмовно-побутові (з розмаїттям емоційно-експресивних барв), стилістично-занижені (жаргонізми, вульгаризми, тощо – з грубими, фамільярними, вульгарними конотаціями), за якими визначається шкала рівнів стилістичного

забарвлення сучасної преси [57, с.32, с.178]. Додатково виділяються міжстильовий тип ФО.

Досліджуючи фразеологізми преси, А. В. Марковська окрему увагу приділяє їх етнолінвістичним особливостям, які також мають характер стилю, можуть розглядатися як стилістична характеристика ФО [55].

Трендом в ФОП є загальне прагнення до експресивності, до збільшення використання експресивних елементів розмовної мови. Преса використовує стилістичні засоби образності для яскравішого вирізнення, виділення з метою загострення якоїсь найважливішої у певній суспільно-політичній ситуації риси конкретного явища. В публіцистичному дискурсі важливу роль відіграють трансформації ФО, додаючи таким чином авторські стилістичні характеристики ФО [55, с.161].

С точки зору стильової шкали в англomовному публіцистичному дискурсі РУВ можна привести такі «книжні» ІВ: слова Д. Байдена *that's what's at stake here: freedom* (ось що поставлено на карту: свобода), або його слова про українських воїнів: *who braved ice and fire* (хто пройшов лід і вогонь) [143], використання відомих прислів'їв та приказок, таких як “*And you reap what you sow*” [166] (Що посієш, те і попожнеш – про путч Є. Пригожина в Росії в червні 2023 року), або використання біблійних образів Давіда та Голіафа: “*Zelenskyu compared Ukraine's struggle against the Russian invasion to the biblical fight between David and Goliath, saying his country had David's courage but needed help in getting the sling*” [133].

Приклади нейтрального стилю: “*so much of what we do around the world is in shades of grey. This is pretty black and white*” [148] (так багато з того, що ми робимо в усьому світі, має відтінки сірого. Це досить чорно-біле); про шлях України до НАТО “*...allies agreed to language that would further pave the way for Ukraine to also become a future member*” [139] (союзники домовилися про формулювання, які надалі прокладуть шлях для того, щоб Україна також стала майбутнім членом Альянсу), де словосполучення *to pave the way* – мостити шлях, є нейтральним.

Приклади ІВ розмовно-побутового стилю: “*Distant artillery duels that locals say “peack and ebb”* [149] (Далекі артилерійські дуелі, про які місцеві кажуть «прихід і ухід», а прямий переклад «прилив і відлив»); “*Ukrainian president said some allies had been “dragging their feet” on the promise*” [154] (... деякі союзники «зволікали» з виконанням обіцянки), тут дослівний переклад ідіоми *dragging their feet* – волочачи ноги; назва статті “*The smell of Munich*” [151] («Запах Мюнхену» – як нагадування та порівняння з тим, що обговорення Західним світом чи дозволити Путіну зберегти частину захоплених ним територій України буде схожим на спробу умиротворення Гітлера Мюнхенською угодою 1938 року).

Із стилістично занижених приведемо лише один вираз з статті “*Ukraine is fighting back, one swear word at a time*”, який вже став ідіомою РУВ: “*Russian warship, go f*** yourself!*” [156] (Російський військовий корабель, йди на ***!). Причому цей вираз має свою модифікації, про що написала зокрема “*Gardian*” в статті “*Go f - - - yourself’: what Ukrainian Railways told its Russian counterpart during the war*” [156].

В якості прикладу міжстильових ІВ наведемо фразу-виклик у заголовку до матеріалу про виступ Президента В. Зеленського на конференції з безпеки в Мюнхені в лютому 2023 року: “*Goliath must lose: Zelenskyu urges Western allies to speed up aid*” [133], та цілу серію виразів, пов’язаних з літерою Z: *Z-patriots*, *Z-nazis* (Z-нацисти), *Z-chanals* (Z-канали), *RuZZian terrorist state*, *RuZZia* та інші.

Оцінні ідіоми при обговоренні РУВ в англomовному ПД зустрічаються дійсно часто, наприклад словосполучення *a war of attrition*, а ще *brutal war* (брутальна війна), *forever war* (вічна війна), *deadly war* (смертельна війна), *colonial war* (колоніальна війна), *nuclear black-mail* (ядерний шантаж), *nuclear terror* (ядерний терор), *scorched earth tactics* (тактика спаленої землі), *barbaric practice* (варварська практика), *agressor state* (держава-агресор) та *terrorist state* (держава-терорист), *genocide-style*. Наше дослідження АПД РУВ показує, що доля ІВ із негативною коннотацією суттєво (в півтора рази) переважають ІВ з позитивною коннотацією. Хоча ІВ з нейтральною або позитивною коннотацією

теж зустрічаються, наприклад “*Like it was “the world’s piggy bank.”*” (немов це «світова скарбничка»), “*as David vs Goliath*” (як Давид проти Голіафа), “*Be brave like Ukraine!*” (Будьте хоробрими, як Україна!).

Однією з стилістичних характеристик є професійна характеристика. Прикладом може служити військова тематика. Наш аналіз АПД РУВ з точки зору кількості військових та не військових ІВ показав: з 137 ІВ, відібраних і розглянутих в цій статті, військові ІВ складають біля 50%. Під терміном “військовий ідіоматичний вираз” в цьому дослідженні розумілося визначення військової фразеології як «особливого шару фразеологічного складу військової підмови, який включає мовні одиниці, що позначають поняття, безпосередньо пов’язані з військовою справою, збройними силами, які розподіляються на стійкі сполучення лексем із повністю або частковим переосмисленим значенням, а також на стійкі сполучення слів, які не містять переосмислених компонентів» [16].

Відмітимо також с точки зору стилістичної представленості, що широко відомі («книжні») військові ідіоми, такі як “*If you want peace, prepare for war*”, “*armed to the teeth*”, “*to bury hatchet*”, “*baptism of fire*”, “*burn the bridges*”, *Pyrrhic victory* (Піррова перемога) та інші, помітно представлені в англomовному ПД під час РУВ 2022-23 років. Наприклад “*By unleashing Europe’s bloodiest conflict since World War II, Putin has burned all his bridges with West*” [129] (ідіома *to burn all bridges* – спалювати всі мости), або в заголовках: “*Russia Claims Bakhmut, but Some See a Pyrrhic Victory*” [144] (ідіома *Pyrrhic Victory*” – Піррова перемога); “*If You Want Peace in Ukraine, Prepare for War*” [135] (ідіома «Хочеш миру – готуйся до війни»); “*A baptism of fire for “Global Britain” as Boris Johnson deals with the Ukraine war*” [127] (ідіома *A baptism of fire* – хрещення вогнем); “*All smiles as Macron, Johnson appear to bury hatchet for G7*” [128] (ідіома *to bury hatchet* – закопувати сокиру війни, миритись); “*War enters new phase: Nato agrees to arm Ukraine to the teeth with heavier weapons as Putin ‘has changed his tactics*” [167] (ідіома *to arm to the teeth* – озброювати до зубів); “*Russia may “break a tooth” if they “take a bite” out of Ukraine* [145] (ідіоми *break a tooth* –

обломати зуби, та *take a bite* – відкусити шматочок); “*NATO and the West know that they are pumping Ukraine with weapons and ammunitions to fight a losing battle*” [152] (ідіома *fight a losing battle* – битися у програшній битві). Ці «книжні» військові ідіоми відіграють важливу роль в стилістиці дискурсу, оскільки вже історично довели свою ефективність в мовленні.

2.3 Актуалізація прагматичного ресурсу ідіоматичних виразів в англomовному публіцистичному дискурсі

Фразеологія в різних стилях мови виконує низку важливих змістовних завдань: номінативне, емоційне, образотвірне, текстокогерентне, тощо [55, с. 5]. Серед усіх функціональних стилів найбільш «відкритою» до цієї галузі мовознавства виступає преса. ФО завдяки своїй влучності та оригінальності сприяють реалізації одного із центральних завдань преси сьогодення – прагматичного впливу на читача. Про це свідчать дослідження в галузі когнітивної лінгвістики та прагмалінгвістики І. Є. Фролової [79], R. Gibbs [96], G. Harman [99]. Характерною їх ознакою є антропоцентризм – перенесення людини в центр вивчення мовленнєвої діяльності (В. фон Гумбольдт [25], О. О. Потебня [67]).

Завдяки підвищеній експресивності, емоційності та оцінності ФО можуть мати різний прагматичний вплив на читача. Сьогодні під прагматикою мається на увазі когнітивне, соціальне і культурне дослідження мовних одиниць і комунікацій [32, с.63] і розуміють прагматику як зв'язки між адресатом і адресантом, що встановились через особливу систему знаків, тобто текст [12, с.72].

Прагмалінгвістичний потенціал ФО преси розкривається в творчій реалізації авторських інтенцій. Мова преси має прагнення до збільшення експресивного забарвлення за рахунок виразних можливостей ФО. При цьому експресивні засоби виступають як допоміжні, але чим більше застосовують ФО в газетно-публіцистичному стилі, тим більше вони підвищують виразність

викладання матеріалу та його образність. Використання ФО у сучасній пресі дає можливість розв'язати одне із головних завдань газетно-публіцистичного стилю – поєднати максимальний рівень інформативності з емоційною наповненістю, експресивністю вислову. Фразеологія на сторінках сучасної преси виконують стилістичні функції і є засобом пропагандистського впливу [55]. У мові преси існують і борються дві протилежні тенденції: з одного боку прагнення до стабільності (відтворення готових формул, словосполук, конструкцій тощо) та з іншого боку прагнення до експресивності, яка породжує нові мовні засоби впливу на читача [61, с.35]. Газетна і журнальна публіцистика є засобом оперативного впливу на масову аудиторію у цілях її політичної, ідеологічної та соціальної орієнтації. Преса розрахована на оперативність та «разовість» масової соціальної віддачі, на створення суспільного настрою, який не проходить безслідно. Викликати інтерес, свідоме ставлення, переконання – такі завдання впливу публіцистичного слова на читача. І прагматичний ресурс ІВ допомагає в цьому. Тому проблема експресивності, емоційного значення та оцінності ФО в газетно-журнальних жанрах – невід'ємна частина прагмалінгвістичного вивчення ССК преси.

Експресивність ФО є категорією, що слугує для градації ступеню прояву тієї чи іншої чуттєвої ознаки мовної одиниці. Тому вона є сукупністю семантико-стилістичних ознак одиниць мови, що забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті засобом вираження суб'єктивного ставлення мовця до змісту чи адресату мовлення. Урахування експресивних і емоційних особливостей ФП – важлива складова частина культури стилістичного оформлення думки в усному і писемному мовленні... Фразеологізми відіграють велику роль у пресі, особливо у тому випадку коли безпосередньо виражають конотативні значення (почуття та афекти), або коли мова йде про предмети та явища, що викликають особисту внутрішню участь, зацікавленість та емоційні переживання у читача [14, с.6].

Прагмалінгвістичний ресурс ІВ зв'язаний з особливостями прагмалінгвістичного функціонування ФО в публіцистичному дискурсі.

Одним із засобів підвищення впливу на читача є фразеологічні модифікації. ФМ розглядаються не як порушення норм, а як достатньо поширений спосіб функціонування та трансформації ФО і це явище досить поширене в ПД. Оскільки ФО явище різнопланове, то і модифікації бувають і використовуються різні. Виявлено два основних прийоми фразеологічних модифікувань ФО, або два способи включення ФО в контекст ЗМІ:

1) структурно-семантичний, тобто модифікації структурної форми зі значними структурними змінами, із зміною компонентного складу фразеологізмів;

2) лексико-семантичний – без трансформації структури – модифікації актуалізації значення ФО, коли компонентний склад ФО залишається без змін, а оказіональність вживання ФО виявляється у специфічній інтеграції у контекст. Лексико-семантично ФО може вводитись в контекст а) у якому обігрується цілісне значення ФО або буквально значення одного із його компонентів, або б) для формування контекстів, більших ніж речення. Посилити вплив на читача можна також позиціонуванням ФО на початку або в кінці контексту. Зустрічаються також приклади, в яких поєднані декілька різних прийомів модифікування [55, с 173].

Роль ФО преси під час реалізації авторських інтенцій – це створення комплексного прагматичного впливу на читача, засоби якого складаються з наступних прагматичних функцій ФО:

- 1) Зацікавлення читача.
- 2) Утримування уваги.
- 3) Підкреслення важливої інформації («логічний наголос»).
- 4) Неоднозначність формулювання (полісемія змісту).
- 5) Завуальювання інформації.
- 6) Вираження авторської оцінки.
- 7) Здивування читача.
- 8) Створення образної та експресивної виразності.
- 9) Функція виклику емоцій у читача.

10) Змішана функція(поєднання та взаємозв'язок декількох функцій однієї ФО в тексті) [55, с.131].

Функція зацікавлення читача є головною функцією заголовка, тому в заголовках часто використовують властивості ФО. Наприклад в заголовку “*David vs Goliath: the Rapid Evolution of the Ukrainian Army Will Be the End for Russia*” [130] скорочена форма широко відомої ідіоми-порівняння *as David vs Goliath* образністю привертає увагу на початку заголовка, а її порівняльний характер і прогноз-перспектива «кінця Росії» виконує ще одну функцію заголовка – спонукати читача до прочитання матеріалу. В заголовках яскраво виявляється також потенціальні властивість ідіоми бути засобом лаконізації текстів засобів масової інформації.

В наступному прикладі заголовок АПД РУВ та сама ідіома виконує і функцію створення образної та експресивної виразності, і функцію лаконізації: “*Ukraine vs. Russia: A modern-day David vs. Goliath story*” [158].

Функцію підкреслення важливої інформації продемонструємо в словах генерального секретаря ООН Гутереша “*There is simply too much at stake in a hungry and hurting world*” [147] (на карту поставлено занадто багато у голодному і страждаючому світі).

Функцію виклику емоцій у читача можуть виконувати вигуківі ФО, наприклад заголовок до інтерв'ю В. Зеленського: “*Goliath must lose: Zelenskyu urges Western allies to speed up aid*” [133]. В виразі *Goliath must lose* одночасно бачимо і вигук, і образ Голіафа з ідіоми *as David vs Goliath*, і паралель з ідіомою «Карфаген має бути знищений!».

Журналісти обходяться полегшеними варіантами заголовків, використовуючи мовні штампи, цитати з кінофільмів або творів, фрагмент із тексту або його основну думку. Завдяки лексичним, синтаксичним, пунктуаційним і графічним засобам виразності виникають експресивні заголовки, що використовують переносні значення слова, спеціальну лексику, гру слів, прислів'я і приказки, фразеологізми [46]. Приклади таких заголовків: – *Russia may “break a tooth” if they ‘take a bite’ out of Ukraine* [145];

- *“Terror bombing”*: *Why is Russia targeting civilians in Ukraine?* [150];
- *Meatgrinder: Russian Tactics in the Second Year of Its Invasion of Ukraine* [138];
- *Ukraine says Russia using “scorched earth” tactics in Bakhmut* [157];
- та заголовок, який наводився вище: *“Goliath must lose”*: *Zelenskyu urges Western allies to speed up aid.*

РОЗДІЛ 3

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

3.1 Особливості перекладу ідіоматичних виразів на українську мову в руслі відтворення лінгвостилістичних характеристик

Переклад ідіом – одне з найскладніших завдань у перекладі. Небезпека помилки велика вже на першій фазі перекладу, оскільки розрізнити ідіоми можна лише на основі їх знання, контексту та загальної логіки висловлювання. Помилка веде до спотворення сенсу оригіналу. Під час перекладу ідіоми необхідно передати не лише її зміст, а й стилістичне забарвлення, експресію, яка значною мірою залежить від контексту та не може бути передбачена жодним словником [1]. Розшифровка фразеологізмів є дуже копіткою роботою для кожного перекладача. По-перше, фразеологізми характеризуються багатозначністю. По-друге, багато фразеологізмів є так званими зворотами з яскраво вираженим національним колоритом. По-третє, перекладач повинен враховувати особливості контексту, в якому вживаються фразеологізми [30]. Тобто для адекватного перекладу ідіоматичних виразів необхідно щоб перекладач володів обома мовами та умів аналізувати стилістичні, культурні та інші аспекти тексту для перекладу, співставляти їх з можливостями мови перекладу, знаходити способи і шляхи подолання розбіжностей і труднощів перекладу.

Л. Гречина пише, що питання перекладу фразеологізмів треба розглядати не тільки з точки зору перекладу художньої літератури, а і як важливу загальну проблему перекладу, оскільки фразеологізми крім літератури широко використовуються і в публіцистиці, і в живому мовленні, а значні труднощі автентичного перекладу фразеологізмів обумовлюють їх розмовне забарвлення, афористичність, образність, лаконізм: «...калькування та дослівний переклад проваюють спотворення змісту фразеологізма і призводять до втрати його

самобутності, автентичності. Великі труднощі виникають особливо тоді, коли в перекладі зустрічаються слова з переносним значенням, часто пов'язані з незвичайним слововживанням або з незвичайним словосполученням» [23].

Американський теоретик перекладу Ю. Найда наголошує, що для адекватного перекладу, перекладач має не лише добре орієнтуватись в таких лінгвістичних сферах як семантика, синтаксис, морфологія та лексикологія, але й легко знаходити еквіваленти таким культурним мовним явищам, як прислів'я, метафори та ідіоми. Таким чином, вчений акцентує увагу на тому, що саме такі мовні елементи, як крилаті вислови та ідіоми є найскладнішими для перекладу, і перекладачам слід приділяти їм особливу увагу в своїх працях. При цьому, вивчаючи іноземну мову, доцільно не лише знайомитись з фразеологізмами та ідіомами цієї мови, а й поповнювати свій ідіоматичний і фразеологічний багаж у рідній мові. Існують різні точки зору щодо перекладу фразеологічних оборотів. В організаційному плані Корпас Пастор виділяє чотири основні фази, через які проходять будь-які фразеологічні обороти у процесі перекладу: ідентифікація фразеологічних оборотів, інтерпретація фразеологічних оборотів по контексту, пошук лексичних відповідників, визначення відповідності у контекстуальному плані. Саме так, на думку вченої, понижується ризик неадекватної передачі фразеологічних оборотів [106, с. 201].

В загальному плані способи перекладу фразеологічних одиниць розділяють на дві групи – еквівалентний та без еквівалентний переклад [109, с. 100]. Вони в свою чергу поділяються на декілька способів.

Як основні способи перекладу фразеологічних одиниць теорія перекладу виділяє: фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, калькування, описовий переклад, контекстуальна заміна. Зокрема їх виділяє Я. Кревсун [45] та інші дослідники. Вибір з-поміж способів перекладу в кожному конкретному випадку залежить від характеру ідіоми та контексту.

Спосіб фразеологічного еквіваленту, тобто переклад ідіоми добром ідентичної ідіоми в українській мові, є найкращим способом перекладу. В цьому випадку шукають образну фразеологічну одиницю в українській мові, яка

повністю відповідає за змістом англійському фразеологізму та заснована на одному з них образі [1]. Він можливий, наприклад, коли англійська та українська мови запозичили фразеологічний зворот з інших мов (найчастіше класичних), наприклад: *strike while the iron is hot* – куй залізо, поки гаряче. З АПД РУВ можна навести приклад: “*Ukraine plays crucial role in the global food supply*” [134] (Україна відіграє ключову роль у поставках харчів у світі [125]). При цьому бувають і часткові еквіваленти: “*They always take the side of the ruler*” [155] перекладено як «Вони завжди стають на бік правителя» [122]. Ідіома *to take the side of* та український фразеологізм «ставати на бік» є частковими (неповними) еквівалентами, оскільки вони мають однаковий зміст та значення, але мають різне лексичне значення слів *ставати* та *take*.

Зазначимо, що фразеологічних еквівалентів порівняно невелика кількість. Найчастіше до них належать т. зв. інтернаціональні фразеологічні одиниці. У зв’язку з цим В. Н. Комісаров зазначає, що у разі запозичення різними мовами однієї й тієї самої фразеологічної одиниці її значення в одній із мов може змінитися, внаслідок чого з’являються подібні за формою, але різні за змістом «фальшиві друзі перекладача» [41, с.82]. Так, наприклад, англійська фразеологічна одиниця *to lead by the nose* та українська водити за носа збігаються за формою, але мають різні значення, оскільки англійський фразеологізм означає повністю підкорити, командувати, тоді як український – дурити, обманювати. Цей приклад показує, що перекладач повинен мати велику теоретичну базу з фразеології та перевіряти значення фразеологізмів у словниках.

Переклад фразеологічним аналогом, тобто використання в українській мові фразеологічних одиниць, які мають те саме значення, але які побудовані на іншому образі. При такому перекладі слід враховувати, що український образ повинен бути нейтральним щодо національного забарвлення: *to be born with silver spoon in the mouth* - народитися в сорочці; *between the devil and the (blue) sea* - опинитися між молотом і ковадлом / між двох вогнів (між двома вогнями); як у лещатах: і туди гаряче, і сюди боляче [1]. Приклад з АПД РУВ: “*Dmitro,*

and many others here, believe they are helping to turn the tide against Russia” [162]. Переклад: Дмитро та багато інших тут вважають, що ця зброя допомагає переломити ситуацію на користь України [126]. Перекладач ідіоми *to turn the tide* (буквально «змінити течію») підібрав аналог в українській мові – переломити ситуацію. Використання методу підбору аналога в цьому випадку адаптує перекладене речення для українського читача та зумовлює адекватність перекладу цього речення.

Пошук аналогічної ідіоми вимагає від перекладача вільного володіння всіма ресурсами української мови, а також ретельного дотримання стилістичної та жанрової однорідності аналога з ідіомою оригіналу. В англійській мові трапляються ідіоми, які мають декілька українських аналогів, що відрізняються стилістичними характеристиками та відтінками слововживання, як – от: *not for love or money* – ні за які гроші; ні за яку ціну; ні за що [94, 119]. Перекладач здійснює вибір, спираючись на контекст, однак чималу роль відіграє творча індивідуальність перекладача. Вибір аналога вимагає від перекладача ретельного аналізу контексту та відповідності українській ідіоми. Національно забарвлені фразеологізми варто передавати українськими фразеологічними одиницями, у яких національне забарвлення відсутнє, наприклад: *to fight like Kilkenny cats* – боротися на життя і на смерть; боротися до загину [1].

Використання фразеологічного аналога забезпечує такий самий адекватний переклад англійського фразеологізму, як і за наявності повного еквівалента. Але тут також є обмеження. По-перше, на думку В. Н. Комісарова, необхідно зберегти емоційне та стилістичне значення фразеологічної одиниці. По-друге, необхідно враховувати два фактори: стилістичну нерівноцінність і національне забарвлення деяких аналогових фразеологізмів [41, с. 173]. При застосуванні фразеологічних аналогів треба також бути обережним щодо «фальшивих друзів перекладача».

Переклад калькою – це спроба скопіювати англійський образ і створити свою фразеологічну одиницю. При такому способі треба пам'ятати, що образ повинен бути зрозумілим, метафоричне, переносне значення повинно виходити

з прямого значення: *little pitchers have long ears* – у малих дітей великі вуха (буквально – маленькі глечики мають довгі вуха). Цей тип використовують лише у тому випадку, якщо під час перекладу іншими видами не можна передати семантично-стилістичного значення, образності та емоційно-експресивного забарвлення [97, 65]. Калькування поступається двом попереднім способам перекладу і застосовується в разі відсутності англійського еквівалента або аналога ідіоми в українській мові. Отриманий у результаті калькування вислів не є ідіомою в українській мові, а стане okazionalnym утворенням, образність якого має легко сприйматися українським реципієнтом. За допомогою калькування перекладаються англійські прислів'я та приказки, наприклад: *keep a dog and bark oneself* – тримати собаку, а гавкати самому [1]. Приклад з АПД РУВ: “*Unlike other regions occupied by Russian forces, the military in Melitopol have been trying to win people's hearts and minds*” [159]. На відміну від інших окупованих регіонів, у Мелітополі російські військові намагаються завоювати серця й уми людей [120].

При перекладі національних фразеологізмів дослівний переклад необхідно застосовувати тільки в тому випадку, якщо англійські реалії, що входять до складу фразеологізму, добре відомі і зрозумілі українським читачам, наприклад: *to carry coal to Newcastle* – ніхто не возить вугілля в Ньюкасл. Так звані фразеологічні кальки доволі часто використовуються перекладачами. Вони дозволяють відтворити образність вихідної одиниці. В.Н. Комісаров відзначає одну суттєву складність, із якою стикається перекладач у разі творення фразеологічної кальки: надання їй форми крилатого виразу [41, с. 175].

Якщо фразеологізм не має в мові перекладу ні еквівалента, ні аналога, а дослівний переклад призводить лише до малозрозумілого буквалізму, перекладач змушений передавати значення подібної одиниці вихідної мови шляхом опису. Тоді перекладач може описати фразеологізм, використовуючи мовні конструкції української мови для адаптації тексту і стилю для україномовного читача чи слухача. Недоліком подібного перекладу є неможливість збереження образу оригінального фразеологізму, наприклад: *have*

butterflies in one's stomach (буквально «мати метеликів у животі») – турбуватися, сильно переживати, мати мурашки від хвилювання. Описовий переклад – відмова від перекладу фразеологізмом. Це відтворення фразеологізму вільним словосполученням, при якому відбувається втрата особливості фразеологізму (метафоричності, експресивності, конотації, образності). Цей тип перекладу використовують рідко, тільки при відсутності еквіваленту чи аналога. Приклад з АПД РУВ: – “*The Kremlin has indicated Western weapons striking Russian soil crosses a red line so the risks here of escalation would dramatically increase*” [168](У Кремлі заявили, що використання західної зброї проти цілей на російській території переведе ситуацію у несприятливе русло) [121].

Зауважимо, що в різних дискурсах можуть бути свої специфічні ситуації, які впливають на переклад, які перекладачу треба враховувати. Зокрема, говорячи про воєнний дискурс, слова смерть, мертвий, тортури тощо іноді треба усунути взагалі, або зробити адекватну заміну, враховуючи гостроту сприймання і також цензуру публічної інформації. Наприклад: “*Without these things there will be enormous loss of life*” [162]. Переклад: «Без цього будуть величезні людські втрати» [126]. Слова “*loss of life*” замінені на «людські втрати», що є адекватним перекладом.

При перекладі ідіом, пов’язаних з цитатами літературного характеру, біблеїзмів, висловлювань історичних осіб тощо, перекладач повинен керуватися традицією, що існує в українській мові, незалежно від словникового значення слів, що входять до складу виразу. Тут часто спостерігається розходження між українською та англійською мовами. Одне і те ж слово, що входить до складу різних виразів в англійській мові, може вимагати перекладу різними словами у зв’язку з усталеною в українській мові традицією [45].

До ефективних описових засобів належать порівняння, опис, пояснення та інтерпретація, які допомагають відтворити значення ідіоми якомога точніше й лаконічніше. Принциповим аспектом перекладу є заборона підміни або редагування унікального колориту ідіоми іншою мовою [1].

Контекстуальна заміна полягає у використанні такої української ідіоми, яка хоч і не відповідає за значенням англійському фразеологізму, взятому ізольовано, проте з достатньою смисловою і стилістичною точністю передає його зміст у конкретному контексті. Тобто перекладним відповідником стає слово чи словосполучення, що не є словниковим відповідником, а добирається з урахуванням контексту та традицій мови перекладу. Загалом, причини їх застосування полягають у потребі досягти більш природного звучання у мові перекладу та бажаного стилістичного ефекту [15]. Як зазначає В. І. Карабан, точних правил використання контекстуальних заміन не існує [34, с.287].

Переклад ідіом утруднений також тим, що ідіомам, як і іншим лексичним одиницям, властиві такі явища, як синонімія, полісемія та омонімія. Наприклад, і в українській, і в англійській мовах є синонімічні ряди, що позначають життя. Діапазон дуже широкий: від *to pass to the better world* до *to kick the bucket*, що у стилістичному відношенні не ідентично [1].

Для досягнення цілі адекватного перекладу ІВ в руслі відтворення лінгвостилістичних характеристик перекладачі використовують всі доступні методи. Спочатку можна спробувати вибрати один ефективний спосіб з наведених вище основних способів перекладу ФО, а за відсутністю такого застосувати два, або декілька способів.

Комбінований (змішаний) переклад – це метод перекладу, під час якого поєднується транслітерація й транскрипція, транскрипція та описовий переклад, транслітерація та описовий переклад тощо. Наприклад: *when Greek meets Greek, then comes the rug of war* – найшла коса на камінь [18, с.280].

Розглядаючи особливості перекладу ІВ в руслі відтворення лінгвостилістичних характеристик згадуємо написане вище, що шкала рівнів стилістичного забарвлення сучасної преси визначається стилістичними типами ФО преси: книжні, нейтральні, розмовно-побутові, стилістично-занижені. Разом з перерахованими ще виділяють міжстильові ФО. Стилiстичні характеристики ІВ визначаються конотативним значенням з емотивністю, експресивністю (безоцінною і оцінною), образним та функціонально-

стилістичним компонентами, або стилістичним значенням в семантичній структурі, якому відповідають експресивні, емоційні, нормативні та функціонально-стилістичні фраземи. [11, с.184].

Прикладом «книжного» ІВ є слова Д. Байдена у виступі в Варшаві 24 лютого 2023 року до річниці вторгнення Росії в Україну про українців: “*who braved ice and fire on the Maidan and the Heavenly Hundred who died there*” (ідіома *who braved ice and fire* – хто пройшов лід і вогонь) [143].

Нейтральними є, наприклад, назви спільних проєктів забезпечення України окремими типами озброєнь для захисту від агресії Росії – *fighter jet coalition* (авіаційна коаліція для України), *tank coalition* (танкова коаліція) ...

ІВ розмовно-побутового стилю з воєнного дискурсу: *peak and ebb* («прихід і ухід» – про снаряди або ракети при обстрілах; прямий переклад – «прилив та відлив»), *smell of Munich* (запах Мюнхена – порівняння з Мюнхенською угодою Гітлера 1938 року).

Коли описовий переклад та калькування не повністю відповідають нормам цільової мови або просто не задовольняють перекладача, допомогти можуть перекладацькі трансформації. Докладно цей інструмент розглянемо в наступному параграфі, а зараз зауважимо, що серед них відрізняють і групу конкретно стилістичних трансформацій (стилізація, змінення акценту, лексико-семантичні зміни на основі метонімії та метафори) [46]. Також є перекладацькі трансформації, які використовують в тому числі і з метою збереження і передачі лінгвостилістичних характеристик ідіом текстів-джерел – логізація, експресивація, антонімічний переклад, стилістичні фігури та інші. Так антонімічний переклад (заміна поняття мови-джерела протилежним поняттям у мові перекладу) супроводжується перебудовою усього висловлювання з метою зберігання змісту і часто обумовлений стилістично [15]. Застосування стилістичних фігур (метафори, іронія, сарказм та гумор, алегорії та символи...) використовується для того, щоб надати тексту високу яскравість і виразність.

Враховуючи образність та конотації ідіом плюс особливості сприйняття аудиторії цільової мови, переклад ІВ з збереженням стилістичних

характеристик є дуже творчим процесом. Вирішуючи задачу передати інтенції автора, перекладач часто створює власний стилістичний шлях в тексті перекладу, такий що забезпечить потрібний результат.

З написаного вище бачимо, чому переклад ІВ часто є викликом для перекладачів, якими труднощами він супроводжується і яке значення має для суспільства. Тому сьогодні як і раніше актуальні дослідження у сфері відтворення ідіом, зокрема вивчення лінгвостилістичних засобів творення ідіом, властивих тим чи іншим народам і мовам, у перекладі [81]. Виділяють навіть спеціальний напрям перекладознавства «Фразеологія перекладу», який вивчає проблеми перекладу фразеологічних одиниць, пошуку перекладацьких еквівалентів і аналогів, компенсаційні стратегії відтворення значення вихідних фразеологічних одиниць у мові перекладу із урахуванням етнічного і культурного компонентів [78]. Вважаю, що значення і розвиток фразеології перекладу і зокрема лінгвостилістичних засобів відтворення ідіом буде тільки прискорюватись, враховуючи поширення ЗМІ та соціальних мереж, а разом з ними різних дискурсів та творчості людей.

3.2 Особливості уживання перекладацьких трансформацій в процесі перекладу ідіоматичних виразів на українську мову

Переклад ідіом є одним із найважчих, проте водночас найцікавіших питань перекладацької науки, його складність обумовлюється змістом семантичної структури ідіом. Вище вказувалося, що основними способами перекладу ідіоматичних одиниць англійської мови українською є фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, калькування та описовий переклад. Але нерідко буває, що і результат прямого застосування цих методів не задовольняє перекладачів. В таких випадках перекладачі для досягнення кращого результату та з метою адаптування описового перекладу та фразеологічної кальки до норм цільової мови використовують перекладацькі трансформації, які за визначенням лінгвістичної енциклопедії «є основою більшості прийомів

перекладу і полягають в адаптації інформації мови оригіналу до мови перекладу» [117, с.536]. Л. Бархударов визначає перекладацькі трансформації як міжмовні перетворення для адекватності перекладу: «Досягнення перекладацької еквівалентності (адекватності) перекладу вимагає від перекладача вміння зробити численні і якісно різноманітні міжмовні перетворення – перекладацькі трансформації [7, с. 190].

Перекладацькі трансформації становили об'єкт досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів, зокрема: В. І. Карабан [34], А. В. Мамрак [54], Л. Р. Левицька та А. М. Фіттерман [52], В. Коптілов [43], Л. Латишев [51], Ж.-П. Віне., Ж. Дарбельне [112] та ін. Деяким аспектам перекладу та застосуванню перекладацьких трансформацій присвятила свої праці І. Кобякова. [37].

Загальноприйнятої класифікації перекладацьких трансформацій на даний момент не існує. Як найбільш узагальнюючу можна навести класифікацію А. Фіттерман та Т. Левицької, які виділили такі три типи і 16 прийомів перекладацьких трансформацій:

- 1) граматичні трансформації (опущення, додавання, перебудова та заміна);
- 2) стилістичні трансформації (синонімічні заміни, описовий переклад, компенсація);
- 3) лексичні трансформації (заміна, додавання, конкретизація, генералізація) [52, 66].

Т. В. Кропінова представила 25 перекладацькі трансформації поділених на 5 груп:

- 1) лексичні (транслітерація, транскрибування, калькування);
- 2) лексико-семантичні (конкретизація, генералізація, семантична модуляція, логізація, синонімічне розрізнення (диференціація));
- 3) граматичні (послідовний буквальний переклад, членування речення, об'єднання речень, граматичні заміни (заміна частини мови, граматичної форми, члена речення));

4) лексико-граматичні (додавання або вилучення/опущення слів, антонімічний переклад, компенсація, цілісне перетворення, змістовий розвиток, еквівалентна заміна, описовий переклад);

5) стилістичні (стилізація, змінення акценту, лексико-семантичні зміни на основі метонімії та метафори) [46].

Багато мовознавців в своїх дослідженнях користуються класифікацією перекладацьких трансформацій Л. Латишева:

- лексичні перетворення (заміна лексеми синонімом);
- стилістичні перетворення (трансформація стилістичного забарвлення слова, що піддається перекладу);
- морфологічні перетворення (перетворення однієї частини мови в іншу або заміна її декількома частинами мови);
- синтаксичні перетворення (трансформація синтаксичних конструкцій (слів, словосполучень і речень), зміна типу підрядних речень, зміна типу синтаксичного зв'язку, трансформація речень в словосполучення і перестановка частин у складнопідрядних і складносурядних реченнях);
- семантичні трансформації (смісловий (або логічний) розвиток поняття, заміна деталей – ознак);
- трансформації змішаного виду (конверсна трансформація, антонімічний переклад) [51, с. 46].

Класифікацій перекладацьких трансформацій багато, оскільки автори виходять із своїх цілей класифікації, специфіки предмету свого дослідження, якими можуть бути художні, наукові політичні тексти, або вузько специфічні нюанси художніх жанрів, наукових галузей, політичних дискурсів, чи навпаки мовознавчі або загально-наукові узагальнення.

Говорячи про практику перекладу, до цих спеціальних класів треба додати комбіноване застосування кількох методів(в частині класифікацій комбінований спосіб присутній). Зауважимо і те, що в рамках окремих класів присутні однакові прийоми(додавання, заміна, опущення,...).

Це добре видно в роботах, присвячених детальному дослідженню окремого класу перекладацьких трансформацій. Наприклад Н. П. Білоус, Л. С. Дячук та І. В. Довженко окремо проаналізували лексичні трансформації при перекладі англійських медіа текстів [15]. Згідно їх дослідженню при перекладі медіа текстів з англійської мови найбільш розповсюдженими є 10 лексичних трансформацій: транскодування, трансплантація, контекстуальний відповідник, диференціація, конкретизація, генералізація, модуляція, антонімічний переклад, повне перетворення, компенсація втрат.

1. Транскодування – це відтворенні звукової та/або графічної форми лексичної одиниці мови-джерела засобами цільової мови. Застосовується переважно для відтворення власних назв, зокрема імен людей, топонімів, а також реалій.

2. Трансплантація – це включення іншомовної лексичної одиниці до тексту-перекладу, застосовується при перекладі назв організацій, компаній, брендів тощо.

3. Контекстуальна заміна – трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово чи словосполучення, що не є словниковим відповідником, а добирається з урахуванням контексту та традицій мови перекладу. Застосовується при потребі досягти більш природного звучання у мові перекладу та бажаного стилістичного ефекту. Автори наводять приклад: “*The attack on Kerch Strait Bridge in Crimea over the weekend was another significant blow (vice.com)*” – Вибух на Кримському мосту на вихідних прийшовся ще одним відчутним ударом. Прикметник «відчутний» не є прямим відповідником англійському «significant», однак краще сполучається зі словом «удар», які у цьому контексті виступають okazionalizмами [15].

У певних контекстах перекладачі замінюють фразеологізми у мові оригіналі на слово чи словосполучення у мові перекладі, наприклад: “*When asked if her friends had left, she stood still and burst into tears*” [161]. Коли її запитали, чи поїхали її друзі, вона стала на місці і розплакалася [124].

4. Диференціація значення застосовується для перекладу лексичної одиниці мови-джерела шляхом підбору синонімічної до неї лексичної одиниці у цільовій мові. Наприклад, багатозначні слова(як *to say, to tell, to be* та інші) потребують підбору найкращого відповідника з багатьох можливих для більш точної передачі інформації.

5. Конкретизація – лексична трансформація, внаслідок якої слово ширшої семантики замінюється словом вузької семантики.

6. Генералізація – лексична трансформація, внаслідок якої слово вузької семантики замінюється словом ширшої семантики.

7. Модуляція – заміна слова або словосполучення мови-джерела на слово або словосполучення у мові перекладу, значення яких можна вивести логічним шляхом з початкового значення. Наприклад: “*Some reports suggest that three of the French systems are already on the ground*” (economist.com). За деякими даними, три одиниці Французької системи вже знаходяться у зоні бойових дій. [15].

8. Антонімічний переклад є заміною поняття мови-джерела протилежним поняттям у мові перекладу. Застосовується при відтворенні типових для англійської мови граматичних структур, часто використання обумовлено стилістично і супроводжується перебудовою усього висловлювання з метою зберігання змісту.

9. Цілісне перетворення – лексична трансформація, яка часто використовується під час перекладу ідіоматичних та сталих виразів полягає в повній зміні фрази мови-джерела у мові перекладу задля досягнення динамічної еквівалентності змісту.

10. Компенсація втрат – лексична трансформація, яка застосовується, коли деякі смислові елементи і стилістичні особливості тексту неможливо передати дослівно або їх значення є незрозумілим цільовому адресату [15].

Англійська та українська мови відносяться до різних типів мов індоєвропейської родини, вони мають унікальні елементи, а їх граматична

структура відрізняється на рівні порядку слів у реченні та в категоріях інших граматичних форм і структур, і це ускладнює переклад.

Переклад з англійської мови на українську взагалі і ідіоматичних виразів зокрема ускладнює наявність таких унікальних елементів в граматичних системах цих мов:

– Число іменника – форми однини і множини іменників при перекладі з англійської мови на українську іноді можуть бути різними.

– Герундій – форма дієслова, що поєднує в собі якості іменника та дієслова, найчастіше українською мовою перекладається у формі іменника, або інфінітивом.

– Узгодження часів – ситуація, в якій вживання часу в підрядному реченні залежить від часу головного речення. в українській мові такого явища немає, а в англійській воно є поширеним. І воно може створювати труднощі при перекладі.

– Чоловічий та жіночий рід іменників – в англійській мові відображається за допомогою займенників та засобами лексики, а в українській мові рід іменників фіксований.

Задля вирішення вищезгаданих труднощів, в процесі перекладу застосовуються граматичні трансформації, з метою здійснення структурних перетворень у реченні у відповідності до норм мови перекладу. Граматичні трансформації – це в першу чергу перебудова речення (зміна його структури) і всілякі заміни – як синтаксичного, так і морфологічного порядку» [87].

Крім унікальних елементів мов є граматичні особливості які проявляються в обох мовах, такі як категорії ступенів порівняння прикметників. Коли граматичні елементи і конструкції в мові оригіналу не можуть бути стовідсотково представлені в мові перекладу і їх функціональні властивості різняться, для адекватного перекладу теж застосовують граматичних трансформацій. Наприклад І. Кобякова для перекладу з англійської мови на українську атрибутивних підрядних з приєднувальною функцією запропонувала такі способи: використання в мові перекладу складносурядного

або складнопідрядного речення, використання прийому членування речень, компресії, вставного слова. Вони надають можливість уникнути труднощів при перекладі і є ефективними за певних умов [37].

Граматичні трансформації представлені багатьма класифікаціями, при цьому можна виділити основні елементи в їх основі: об'єднання, членування речень та граматичні заміни. Одною з найбільш повних і точних вважається класифікація граматичних трансформацій Л. Науменко та А. Гордєєвої [62, с.27-32]: внутрішній поділ, зовнішній поділ, внутрішня інтеграція, зовнішня інтеграція, зміна порядку слів, компенсація.

Внутрішній поділ – це перетворення простого речення на складнопідрядне або складносурядне речення під час перекладу з іноземної мови;

Зовнішній поділ – це поділ складного речення на декілька простих під час перекладу з іноземної мови;

Внутрішня інтеграція – це спосіб перекладу складнопідрядного чи складносурядного речення простим реченням.

Зовнішня інтеграція – це спосіб перекладу, під час якого два чи більше простих речення об'єднуються в одне складне.

Зміна порядку слів – це трансформація, за допомогою якої у перекладеному реченні змінюється порядок слів порівняно з реченням оригіналу відповідно до норм синтаксису мови, якою відбувається переклад. Порядок слів в українській та англійській мовах є подібним, але перша є більш гнучкою, оскільки в ній інформація міститься у закінченнях іменників, дієслів чи прикметників, а не у фіксованому порядку речень, як в англійській.

Компенсація – це спосіб перекладу, за допомогою якого втрата значення в одній частині речення або тексту компенсується в іншій його частині. Компенсація може використовуватись, коли неможливо перекласти певну частину речення, але її відображення є важливим для відтворення цілісності картини. Дана перекладацька стратегія частіше за все зустрічається під час перекладу ідіоматичних виразів, еквіваленти яких відсутні у мові перекладу,

таким чином зберігаючи стилістичний ефект. Поняття компенсації передбачає вирішення двох основних моментів: співвідношення в еквівалентності вихідного тексту і перекладу, а також аналіз взаємозв'язку граматичних ознак між текстами двох мов. Втрати при перекладі, які необхідно компенсувати, повинні стосуватись лише значних властивостей вихідного тексту, а не певної його якості.

Можна стверджувати, що адекватний переклад можливо досягти лише за умови використання лексичних і граматичних трансформацій, адже словникові відповідники не завжди коректно відображають реалії при перекладі.

Особливості вживання перекладацьких трансформацій в руслі відтворення стилістичних характеристик були представлені вище в попередньому параграфі.

Вживання перекладацьких трансформацій при перекладі ідіоматичних виразів зумовлено їх стилістичним та лексичним навантаженням. Важливий у перекладі ФО і контекст, і їх переносне значення, тому що ці аспекти повинні бути враховані у тексті-перекладі для уникнення втрати значення фразеологізму та збереження сенсу тексту. Переклад окремо взятого речення без урахування контексту і з його урахуванням можуть сильно відрізнятись.

Бувають обставини, коли перекладач взагалі опущено фразеологізм у тексті перекладі. Наприклад, речення: *“Donbas is predominantly Russian – speaking and after Russia seized Crimea in 2014, its proxy forces captured more than a third of Ukraine's east in a war that never came to an end”* [131]. Переклад: «Донбас – переважно російськомовний, і після того, як Росія анексувала Крим у 2014 році, її проксі-сили захопили понад третину сходу України» [123]. У перекладі на україномовній частині сайту BBC опущено частину речення, а саме *“in a war that never came to an end”*. І така трансформація виправдана, оскільки, по-перше, сама ця частина є швидше нереальним узагальненням, і по-друге, може слугувати деструктивним фактором для українського читача у психологічному плані, пониженню його духу.

Треба зазначити, що при науковому розгляді способи і прийоми перекладу чітко розділяються. І при перекладі окремих речень і ІВ бувають випадки, коли перекладач має можливість вибирати між різними методами перекладу ІВ, коли результат їхнього використання приблизно однаковий. Але набагато частіші ситуації, коли при перекладі реальних текстів щоби досягти максимальну адекватність перекладу доводиться застосовувати декілька методів перекладу і перекладацьких трансформацій. І чим більший за об'ємом, складніший за структурою та індивідуально-стилізованим є текст для перекладу, тим більш комбінованим буде використання способів перекладу і перекладацьких трансформацій.

В англійській та українській мовах вживання ІВ рідко однакові. Це пов'язано із різними історіями розвитку культури, а на її основі і мови кожного суспільства. Тому для адекватного перекладу перекладач має володіти широкою теоретичною базою із фразеологічними базами обох мов, добре оперувати методами перекладу, знати особливості та ефективність їх використання [1].

Професіоналізм перекладача залежить лише від нього самого: наскільки широкими є його спеціальні і фонові знання, наскільки вміло він їх використовує, наскільки влучно він застосовує перекладацькі трансформації.

3.3 Навчання перекладу ідіоматичних виразів на українську мову

Саме в ідіоматичних одиницях мови відбито багатовікову історію народу, своєрідність його культури та побуту. Внаслідок того, що в ідіоматичних виразах чітко відображається національний характер народу, їхнє активне засвоєння необхідно кожному, хто вивчає мову.

Широке використання ідіом у щоденному спілкуванні та в ПД, а також особливе місце ІВ в міжкультурній комунікації визначає особливу увагу до знання ідіом і навчання їх перекладу в рамках навчання іноземним мовам і перекладу. Це має допомогти студентам бути конкурентоспроможними,

покращити їх лексичний запас та опанувати неформальний спосіб розмовляти англійською мовою. Ще раз зауважимо, що в британському та американському мовознавстві до складу ідіом західні лінгвісти зараховують не лише фразеологізми всіх типів, а й паремії (приказки, прислів'я, крилаті вислови, цитати тощо).

Форми діяльності, які сприяють ефективному навчанню перекладу можна окреслити як [22, с. 47]:

- свідоме оволодіння теоретичним матеріалом;
- застосування знань для вирішення когнітивних та практичних завдань;
- комунікація з іншими (діалог, монолог, бесіда, виступи, статі та інше);
- розвиток мислення (корекція, порівняння, аналізування);
- використання знань у формі іншої діяльності (ігрової, дослідницької тощо).

Засади перекладознавства та теорію перекладу студенти вивчають вже з перших курсів. Викладання перекладу фразеології є частиною культурологічного підходу в зарубіжній методиці викладання та організації вивчення лексики іноземної мови шляхом лінгвістичного підходу [116, с. 143]. Фразеологія є ключовим фактором удосконалення навичок аудіювання та читання учнів, а також правильної і точної вимови. Уміння розрізняти, порівнювати, сегментувати мовні та мовленнєві явища є необхідними умовами культурного мовлення. Саме ця здатність розрізняти фразеологічні звороти за їхньою формою та значенням важлива для подолання мовленнєвих помилок [110, с. 4].

В навчальних програмах теорії завжди повинна супроводжуватись практикою і вони повинні відповідати одна одній для закріплення знань та формування професійних навичок. У процесі вивчення англомовних фразеологічних одиниць існують такі етапи [49, с. 139]:

- Представлення теоретичних довідок про англійську фразеологію;
- Суцільна вибірка фразеологічних одиниць, згідно з певних критеріїв (тема, частота використання, вид фразеологізмів та інше);

- Створення різних видів вправ з метою закріплення вивченого матеріалу;
- Відтворення фразеологічних мовних знаків мови оригіналу на мову перекладу.

Засвоєння фразеологічних одиниць відбувається здебільшого практично [24, с. 173].

Важливими видами діяльності в руслі навчання перекладу ІВ є робота з текстами, з аудіо-матеріалами, робота в парах і в групах, аналітична та дослідницька діяльність. Існує гіпотеза, що більш природнім способом для вивчення фразеологізмів – коли вони зустрічаються безпосередньо в тексті, так як мова використовується в контексті, що обумовлює вивчати її, використовуючи контекст [42, с. 15]. При аудіюванні студенту необхідно запам'ятовувати весь контекст чи ситуацію, інакше будуть сприйматися лише знайомі слова, а не щойно почуті фразеологічні звороти, що і складає лексичну трудність під час вивчення та навчання фразеологізмів [58, с. 286]. Навчання перекладу фразеологізмів важливе для розвитку фахових компетенцій перекладача – мовленнєвої, перекладацької та загальної компетенції. А, враховуючи що для виконання різних типів перекладу ключові компетенції і навички можуть відрізнятися, вправи важливо структурувати таким чином, щоб кожен вид вправи відповідав якійсь одній компетенції [83, с. 168]. При цьому для формування і розвитку комплексної фахової компетентності перекладача важливо щоби комплекс вправ в рамках програми навчання перекладу ІВ був всеохоплюючим, сприяв вдосконаленню компетенцій з різних сторін.

Вправи, необхідні для вивчення фразеологічних одиниць, мають функціонувати як одне ціле. Кожна вправа вимагає чіткої, свідомої мети, оскільки переклад є завершеним лише тоді, коли він виконується як частина свідомої діяльності. Існує значний вплив взаємозв'язку між вправами на окремі операції та індивідуальними завданнями, а також на цілісне виконання відповідного типу перекладу [63, с. 48].

Важливо правильно характеризувати види фразеологізмів для правильного перекладу різноманітних дискурсів. Для навчання студентів

особливостям перекладу фразеологізмів в важливих спеціальних сферах треба застосовувати на заняттях відповідні тексти. Для розробки комплексу вправ необхідно враховувати особливості фразеологічних одиниць, які компетенції розвиваються, пам'ятати про необхідність етапів підготовки, і, найголовніше – допомогти студентам декодувати та правильно відтворювати фразеологізми. [50, с. 44].

Для кожного викладача важливо виділити основну задачу – залучити студентів до активних видів діяльності з високим рівнем самостійності та ініціативності. Таким чином студент стає головною фігурою у процесі навчання. При правильному підході до занять, залучений та зацікавлений студент знайде мотивацію у самостійному вдосконаленні знань [6, с. 8].

Навчання перекладу ідіом сприяє формуванню компетенцій викладача – соціокультурної, мовної, комунікативної та перекладацької компетенції.

Далі запропонуємо приклади вправ для окремих етапів навчання перекладу ІВ і для розвитку окремих фахових компетенцій студентів-перекладачів.

При перекладі ІВ перша задача викладача – розпізнати ІВ в тексті оригіналу. Для цього їх треба знати. Треба знати досить велику кількість англійських і українських ідіом різних тем і жанрів. Щоб розпізнавати англійські ідіоми у повсякденному мовленні їх можна тільки вивчити.

Перший етап навчання перекладу ідіом – закладання теоретичної бази знань ІВ і способів їх перекладу. На цьому етапі крім надання суто спеціальних знань з фразеології важливим є формування або розвиток живого інтересу до ІВ і накопичення власної ідіоматичної бази студентів в обох мовах – англійській та українській. Але на першому етапі акцент важливо зробити саме на англійські ідіоми, оскільки при перекладі спочатку треба розпізнати саме англійську ідіому, і при цьому багато українських ідіом студенти знають і фоновому режимі.

Після опрацювання теоретичного матеріалу, важливо давати творчі пошукові завдання з елементами перекладу, наприклад в мережі Інтернет, для

закріплення та засвоєння теоретичних основ, поповнення запасу ідіом та поглиблення інтересу до ІВ. Наприклад, запропонувати студентам домашні завдання з цікавого порталу Idiomconnection.com – в ньому багатий фонд ідіом представлений тематично і за абеткою, є 60 тематичних уроків з корисними і цікавими текстами, вправами та завданнями. На першому етапі навчання перекладу ІВ можна запропонувати студентам:

Вправа 1. Ознайомитись з сайтом Idiomconnection.com (або інший аналогічний), присвяченим ІВ і виписати по 10 найцікавіших для вас ідіом з трьох тематичних колекцій/розділів сайту на ваш вибір.

Ця вправа через знайомство з цікавим тематичним ресурсом сприяє формуванню кругозору з фразеології і розвитку зацікавленості в знайомстві з нею. Для активізації вже існуючих знань та інтересу до теми перекладу ІВ на початку вивчення теми корисною буде:

Вправа 2. Виберіть із приведеного переліку прислів'їв п'ять, які Ви особисто найчастіше зустрічали в житті, і окремо ті, які зараз прочитали

Не кажи гоп, поки не перескочиш. – *Laugh before breakfast, you'll cry before supper.*

На бідного Макара всі шишки летять. – *Flies go to the lean horse.*

Погані вісті не лежать на місці. – *Bad news has wings.*

Не спитавши броду, не лізь у воду. – *If you cannot see the bottom, do not cross the river.*

Вчитися ніколи не пізно. Не учися розуму до старості, але до смерті. – *Never too old to learn.*

За одежею стрічають, за розумом проводжають. – *Clothes make the man.*

Не кажи "гоп", поки не перестрибнув. – *Between the cup and the lip a morsel may slip.*

Краще раз побачити, ніж сто разів почути. – *Seeing is believing.*

Не спитавши броду, не лізь у воду. – *Cross the stream where it is shallowest.*

Порожні пляшки гримлять гучніше за все. – *Empty vessels make the greatest sound.*

Обережність – краща частина героїзму. – Discretion is the better part of valour.

Що в серці вариться, то на лиці не втаїться. – Good face is a letter of recommendation.

Не кажи те, що знаєш, а завжди знай те, що кажеш. – First think, then speak.

Бережи вуха, бо вкусить муха. – Caution is the parent of safety.

Який півень, така й пісня. – The work shows the workman.

Не такий страшний чорт, як його малюють. – The devil is not so black as he is painted.

Ні се ні те. Ні риба ні м'ясо. – Between and between.

Видно птаха по польоту. Договір дорожчий за гроші. – A bird may be known by its song.

Між двома вогнями. Між молотом і наковальнею. – Between the upper and nether millstone.

Багато будеш знати – швидко зістарієшся. Надмірна цікавість до добра не доведе. – Curiosity killed the cat.

Хто рано лягає і рано встає, той здоров'я, багатство і розум наживе. Хто рано встає, тому Бог дає. – Early to bed and early to rise, makes a man healthy, wealthy, and wise.

Йому палець в рот не клади. – No flies on him.

Зарубай це собі на носі. Намотай собі на вус. – Put that in your pipe and smoke it.

Як вовка не годуй, він все одно в ліс дивиться. Горбатого могила справить. – The leopard cannot change his sports.

Дах поїхав. Не всі вдома. – To have rats in the attic.

Морочити голову. Заговорювати зуби. – To lead [to give] somebody a dance.

У семи няньок дитина без ока. Де дві господині, там хата неметена. – Too many cooks spoil the broth.

Наперед не загадуй. – We shall see what we shall see.

Коли рак свисне. Після дощук в четвер. – When pigs fly.

Ця вправа сприятиме розвитку зацікавлення студентів до фразеології, а також розширенню особистої бази знань з англійських і українських прислів'їв (як виду ідіом в «широкому» їх трактуванні).

Важливим моментом вивчення і перекладу ідіом є питання їх походження. Якщо викладач ознайомлює студентів із новими виразами, логічно дати завдання підготувати матеріал про їх етимологію. Те, які саме обрати вирази для розвідок, визначається зацікавленістю студентів до певних ідіом або їх культурологічною цінністю. Дуже часто виникнення ідіом пов'язане з історичними подіями, відомими особистостями, літературою, традиціями тощо Ф30. Враховуючи особливе значення знання біблеїзмів для фахової компетентності перекладача, можна запропонувати:

Вправа 3. Ознайомитись з темою «Religion Idioms and Quizzes» на сайті Idiomconnection.com, виписати 10 найцікавіших для Вас ідіом, зробити їх переклад на українську, знайти в Інтернет інші переклади цих ідіом і порівняти із власним перекладом.

Ця вправа дозволить ознайомитись з релігійними ідіомами та їх значеннями, доторкнутись до етимології і тематичного вивчення ідіом.

До другого етапу в навчанні перекладу ІВ – пошук фразеологічних пар у мовах оригіналу та перекладу – пропонується:

Вправа 4. Розподіліть прислів'я з їх перекладом наведені нижче в 4 групи, в яких переклад здійснений способом: а) фразеологічним еквівалентом, б) фразеологічним аналогом, в) описовим способом, г) калькуванням.

Англійська	Українська
To take heart	Зібратися духом, не падати духом, вірити в краще
To get out of hand	Не контролювати
To cost an arm and a leg	Дуже дорого коштувати
To hit the nail on the head	Потрапити в саму точку

To face the music	Відповісти за свої дії
To miss the boat	Втратити можливість
To go extra mile	Зробити все можливе, щоб досягти мети
To leave no stone unturned	Докласти всіх зусиль, щоб досягти мети
Carry coal to Newcastle	У криницю воду лити В ліс дрова возити
Strike while the iron is hot.	Куй залізо, поки гаряче
Bad news has wings	Погані вісті не лежать на місці
If you cannot see the bottom, do not cross the river	Не спитавши броду, не лізь у воду
Little pot is soon hot	Обмежену людину розсердити неважко
As the days grow longer, the storms are stronger	Що далі в ліс, то більше дров
Those who live in glass houses, shouldn't throw stones	Не руби сук, на якому сидиш
Lies have short legs	Брехнею недалеко зайдеш
A bad workman always blames his tools	У поганого майстра погана пила
A bargain is a bargain	Договір дорожчий за гроші
Empty vessels make the greatest sound	Порожні пляшки гримлять гучніше за все
The devil is not so black as he is painted	Не такий чорт страшний, як його малюють
Between and between	А) Ні се ні те. Б) Ні риба ні м'ясо
Early to bed and early to rise, makes a man healthy, wealthy, and wise	А) Хто рано лягає і рано встає, той здоров'я, багатство і розум наживе. Б) Хто рано встає, тому Бог дає

Make hay while the sun shines	А) Коси, коса, поки роса. Б) Куй залізо, поки гаряче
Put that in your pipe and smoke it	А) Зарубай це собі на носі. Б) Намотай собі на вус
Give somebody a dance	А) Морочити голову. Б) Заговорювати зуби
Too many cooks spoil the broth	А) У семи няньок дитина без ока. Б) Де дві господині, там хата неметена
We shall see what we shall see	Як буде, так і буде Наперед не загадуй
To break the bank	Збанкрутувати, розоритися
To find your feet	Знайти себе, встати на ноги
To go with the flow	Плисти за течією
To be between a rock and a hard place	Вибирати з двох зол

Для закріплення знань і навичок на цьому етапі вже доцільно використати діяльність і парах та групах. Для цього можуть бути використані такі вправи:

Вправа 5. Виберіть з наведеної таблиці один із фразеологізмів і, використовуючи лише синоніми, протилежності або підказки, поясніть його значення своїм однокурсникам.

burning bridges	bury the hatchet
ships that pass in the night	to fight a losing battle
turn the tables	wet blanket
have butterflies in one's stomach	to be born with spoon in the silver mouth
dead duck	a black sheep

sitting duck	the elephant in the room
when pigs fly	to be at stake
dragging the feet	to take the bull by the horns
every dog has his day	to have a bee in one's bonnet
acid test	beating a dead horse

Вправа 6. Знайдіть якомога більше прикладів вживання фразеологізмів у статті “*Remarks by President Biden Ahead of the One-Year Anniversary of Russia’s Brutal and Unprovoked Invasion of Ukraine*” [143]. Перекладіть їх українською мовою та визначте спосіб перекладу

Вправа 7. Використовуючи наведені нижче фразеологізми, кожен учень по черзі, складає по одному реченню, а інший продовжує розповідь.

every dog has his day	cool as a cucumber	every cloud has a silver lining
wet blanket	to take the bull by the horns	cry over spilled milk
pave the way	to drive nuts	keep one's nose clean

Навчальна взаємодія в парах та групах мотивує творчість та є сприяє кращому засвоєнню і запам’ятовуванню ІВ та діалогів які студенти вони написали та опрацювали на практиці. Процес засвоєння ідіом проходить легше та глибше..

Для збагачення ідіоматичної бази студентів в якості домашнього завдання може бути:

Вправа 8. Ознайомитися з розділом «Proverbs and Sayings» Quiz #1 на сайті Idiomconnection.com, і скласти 2 переліки по 10 найбільш корисних на Ваш погляд англomовних прислів’їв та приказок.

Вправа 9. Зробити презентацію на 10хв про англійські ідіоми та їх відповідники в українській мові за вибраною вами темою. Можна скористатися

сайтом Idiomconnection.com , де ІВ зібрані по темам –кохання та відносини, гроші, тварини (собаки, кішки, коні...), їжа, музика, кольори, ідіоми про час та інші.

На наступному етапі навчання перекладу ІВ – етапі створення та структуризації вправ для кращого закріплення лексичного матеріалу.

Вправа 10. Знайдіть і підкресліть фразеологізми з позитивним значенням. Дайте їм визначення.

Приклад: *keep your powder dry* – бути готовим до подій, бути готовим дати відсіч.

keep your powder dry	bury the hatchet	pave the way
ships that pass in the night	to fight a losing battle	to kill two birds with one stone
turn the tables	wet blanket	to fall in love
have butterflies in one's stomach	to be born with spoon in the silver mouth	when one door closes, another one opens
dead duck	a black sheep	top dog
the elephant in the room	sitting duck	rabbit hole
when pigs fly	to be at stake	to drop like flies
dragging the feet	to take the bull by the horns	lone wolf
every dog has his day	to have a bee in one's bonnet	to throw up the sponge
acid test	beating a dead horse	like a bat out of hell

Вправа 11 [38, с.82]. Заповніть лакуни в англійських і українських прислів'ях:

1. Never too old to ... – ... ніколи не пізно.
2. ... make the man. – За ... зустрічають, за розумом проводжають.
3. Between the cup and the lip ... may slip. – Не кажи ..., поки не перескочиш.
4. ... is believing. – Краще раз ..., ніж сто разів почути.
5. Cross the stream where it is ... – Не спитавши ..., не лізь у воду.
6. Discretion is the ... part of valour. – Обережність – ... частина героїзму.

7. Good ... is a letter of recommendation. – Що в ... вариться, то на лиці не втаїться.
 8. First think, then .... – Не кажи те, що знаєш, а завжди знай те, що ... .
 9. The work shows the .... – Який ..., така й пісня.

Студенти можуть опрацьовувати ідіоми за допомогою фразеологічних словників із подальшим виконанням вправ, пов'язаних із цими ідіомами. Вправи можуть бути різноманітними, наприклад [48]:

Вправа 12. З'єднайте ідіому з її значенням.

Вправа 13. Замініть слова, подані жирним шрифтом, поданими у списку фразами.

Вправа 14. Заповніть пропуски фразами, поданими у списку.

Вправа 15. Оберіть слово, яке правильно доповнює речення.

Ефективним та цікавим є завдання типу Rewrite the following sentences using the words in bold. Do not change these words in any way. / Перепишіть наступні речення використовуючи слова, подані жирним шрифтом. Не змінюйте ці слова. Студенти в цьому випадку одночасно повторюють вивчені ідіоми та використовують їх у контексті, узгоджуючи граматично з іншими словами у реченні. Наприклад: *I was extremely happy when I won the first prize. MOON.* Знаючи значення ідіоми *over the moon*, студенти з легкістю виконують це завдання: *I was over the moon when I won the first prize* [48].

В реальній практиці перекладача регулярно трапляються нестандартні ситуації: випадки коли для потрібного ІВ важко знайти відповідник в фразеологічному словнику, частина ідіом є результатами змін з неправильними граматичними структурами, є ідіоми з граматично некоректними формами прислівників, займенників, часів дієслів. Для таких випадків студентам треба навчитись використовувати описовий переклад, калькування, перекладацькі трансформації. Під час і задля навчання перекладу ІВ доцільно підібрати групи вправ для опанування кожного з головних способів і прийомів такого перекладу. Наприклад, для опанування використання трансформацій корисними будуть такі вправи:

Вправа 16. Визначити тип трансформацій, виділених у запропонованому

тексті.

Така вправа навчає студентів аналізувати речення вже з заданими даними.

Можна включити в завдання «зробити свій варіант перекладу».

Вправа 17. Перекласти речення, використовуючи трансформації конкретизацію/генералізацію. Провести зіставний аналіз. Конкретизацію/генералізацію можна замінити на опущення/додавання, скорочення/модуляцію.

Вправа 18. Порівняти два варіанти перекладу. В одному трансформація вжита доречно, в іншому недоречно. Ця діяльність показує студентам, що в різних контекстах застосування конкретної трансформації має абсолютно різні значення і вплив на читача.

На останньому етапі програми навчання перекладу ІВ –етапі самостійної роботи та опрацювання студентами ІВ та практики їх перекладу важливо зберегти та поглибити інтерес до ІВ і їх перекладу та закріпити і поглибити знання та навички перекладу. Для цього корисними будуть творчі завдання та колективна діяльність. Наприклад:

Вправа 19. Попрацюйте в групах. Створіть новину, використовуючи фразеологізми, які ви вивчили протягом курсу. Один студент читає новину вголос, а інший студент робить послідовний переклад.

На цьому етапі варто згадати і по можливості попрацювати з окремими важливими нюансами перекладу ІВ з англійської мови на українську, такими, наприклад, як «Фальшиві друзі перекладача». Домашнє завдання на цьому етапі може бути комплексним, наприклад:

Вправа 20. Виконати урок «Studying Too Hard» на сайті <https://www.idiomconnection.com/lesson23studyidioms.html>.

В цьому уроці є невеличкий текст з 8 англійськими ідіомами, який треба прочитати, відповісти на питання, зробити вправу з виборами одного правильного варіанта з трьох запропонованих, зробити вправу з відповідями «Правильно» чи «Неправильно», зробити вправу «Вставити правильне слово, вибравши з трьох запропонованих» для 8 речень, відповісти на 16 питань

використовуючи ідіоми вивчені в цьому уроці. (В кінці є відповіді на всі вправи). Можна вибрати урок на іншу тему, або запропонувати студентам вибрати самим найбільш цікавий урок з переліку “*Free Idiom Lessons*” на головній сторінці сайту.

Одним з напрямків вдосконалення освіти та впровадження ефективного досвіду освіти в країнах ЄС є формування структур в яких студенти починають отримувати професійну освіту у випускних класах школи [115]. Зауважимо, що більшу частину запропонованих вправ, особливо тих, які направлені на створення та розвиток інтересу до цінності та багатства ідіоматики, цілком можливо використовувати не тільки для студентів ВНЗ, але й на уроках англійської мови у випускних класах закладів середньої освіти. Зокрема домашні завдання з ідіомами на порталі Idiomconnection.com відповідають потребі та «необхідності трансформації освітньої галузі шляхом впровадження інтернет-технологій в навчальний процес, що є значним викликом для освітян, особливо в контексті подолання освітньої кризи, викликаної нагальною потребою переходу на дистанційне навчання» [114].

На всіх етапах навчання перекладу ІВ треба пам'ятати, що найбільш ефективними є вправи, які активізують творчу мисленеву діяльність. Це може бути завдання на складання речень, повідомлень, презентацій, невеликих творів за поданою ситуацією, які б включали подані ідіоми. Для особливо зацікавлених студентів або учнів можуть бути і більш серйозні завдання як написання рефератів, тез або виступів на наукові гуртки та конференції, проведення досліджень і написання наукових статей в фахові журнали.

Отже запропоновані вправи посприяють створенню і розвитку у студентів та учнів творчого багажу з англійських та українських ідіом (без якого неможливий якісний переклад ІВ), дозволять ознайомити їх з особливостями перекладу ІВ, забезпечать практику читання, говоріння та перекладу, розвинуть соціокультурну, перекладацьку, комунікативну та мовленнєву компетенції студентів-перекладачів. А креативні та творчі завдання допоможуть активізувати пам'ять, інтерес, та можливо розвинути мотивацію на подальше

заглиблення у тему, що є найкоротшим та найкращим шляхом до перекладацької майстерності.

ВИСНОВКИ

Під час написання кваліфікаційної роботи були опрацьовані теоретичні засади вивчення ідіоматичних виразів в англомовному публіцистичному дискурсі, виявлені лінгвостилістичні особливості функціонування ідіоматичних виразів в публіцистичному дискурсі, здійснене наукове дослідження структурно-семантичних особливостей ідіом в англомовному публіцистичному дискурсі російсько-української війни 2022-2023 років, вивчена специфіка перекладу ідіом на українську мову, зафіксовані основні принципи навчання перекладу ідіом та запропоновано комплекс практичних вправ для такого навчання.

Відповідно до мети і задач кваліфікаційної роботи перший розділ був присвячений теоретичним засадам вивчення ідіоматичних виразів в англомовному публіцистичному дискурсі. Були проаналізовані поняття публіцистичного дискурсу, фразеологічної одиниці та ідіоматичного виразу(ідіоми) в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі і статтях. У нашому розумінні публіцистичний дискурс – це лінгвокультурне явище, яке має екстралінгвальний та внутрішній лінгвокогнітивний виміри, має різні форми прояву, відбувається у межах різних каналів комунікації і регулюється стратегіями і тактиками учасників. Фразеологічна одиниця – це лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, але неподільна лексично, стійка у своєму складі і структурі, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мові. Переважна більшість англомовних авторів не використовують термін фразеологізм чи фразеологічний зворот, а послуговуються терміном ідіома (idiom), тобто термінологічно не розрізняють ці поняття. При цьому значна частина вітчизняних мовознавців вважають, що ідіоми – це різновид фразеологічних одиниць, які відрізняє саме ідіоматичність і що фразеологічна одиниця є родовим поняттям, а ідіома – видовим. В роботі представлений широкий спектр класифікацій фразеологічних одиниць з різними принципами в своїй основі та відзначено, що причиною цього є молодість

фразеології як науки та наявність різних наукових шкіл та парадигм, а вибір класифікації в кожній конкретній ситуації залежить від цілей для яких цей вибір робиться. Зокрема для дослідження структурно-семантичних особливостей ідіоматичних виразів в англомовному воєнному публіцистичному дискурсі нами була взята за основу класифікація О. В. Куніна, яка базується на структурно-семантичному принципі, враховуючи функцію фразеологізмів в процесі спілкування. Було розглянуто поняття фразеологічної номінації та фразеологічної інновації, та репрезентацію номінативної та інноваційної функцій ідіоматичних виразів у англомовному публіцистичному дискурсі. Розглянуті взаємовідношення категорій узуальності та okazіональності, ролі узуальних та okazіональних ФО в фразеологічній номінації, способи okazіонально-знакової та okazіонально-варіативної номінацій. Розглянуто фразеологічні інновації як відображення змін сучасних реалій, як засіб здійснення номінативної функції ФО та як джерело поповнення фразеологічного й мовного фондів. Це один з найпростіших та найдоступніших стилістичних засобів досягнення ефекту впливу на велику читацьку аудиторію. Його використання в пресі має систематичний характер. Представлені найбільш поширені групи фразеологічних інновацій та їх приклади з англомовного публіцистичного дискурсу російсько-української війни 2022-2023 років.

Друга частина дослідження присвячена лінгвостилістичним особливостям функціонування ідіоматичних виразів, тобто розглянуті структурні особливості, стилістичні характеристики та прагматичний потенціал ІВ в англомовному публіцистичному дискурсі. З боку форми структури ІВ діляться на словосполучення та речення. З боку семантики структури ІВ розглядаються на трьох рівнях – денотативний, конотативний, сигніфікативний. Докладніше розглянуто класифікації ФО за структурними ознаками, зокрема класифікація О. В. Куніна, яка була взята за основу нашого дослідження структурно-семантичних особливостей ідіоматичних виразів в англомовному публіцистичному дискурсі про російсько-українську війну в 2022-2023 роках. Представлено результати цього дослідження – розподіл 137 відібраних ідіом по

67 моделям дієслівних, субстантивних, ад'єктивних та адвербіальних фразеологізмів, ідіоми-вигуки та ідіоми-речення. Кількісний розподіл моделей представлений у таблиці. Аналіз показав, що в АПД РУВ найбільш масовим класом є субстантивні ІВ – 39 % вибірки; дієслівні ІВ – 20%, ад'єктивні ІВ – 18%, адвербіальні ІВ – 4%. Найбільшою кількістю моделей представлені субстантивні ІВ-словосполучення – 25 моделей. Більшість ІВ-словосполучень в англomовних текстах про російсько-українську війну 2022-2023 років складаються з двох компонентів (41%) та трьох компонентів (33%). Активно уживаними є 2-компонентні структурні моделі Adj + N та N + N, а із 3-компонентних найбільш розповсюдженою є модель N + Prep + N. Розглянуто стилістичні типи ФО преси: книжні, нейтральні, розмовно-побутові, стилістично-занижені, їх характеристики, та відповідні приклади з англomовного публіцистичного дискурсу. Зауважено, що стилістичними характеристиками ІВ за якими класифікують ФО є, наприклад, канотативне значення або стилістичне значення, основними ознаками – емотивність, експресивність, оцінність. Завдяки підвищеної експресивності, емоційності та оцінності ідіоматичні вирази можуть мати різний прагматичний вплив на читача. Відмічена важливість етнолінвістичних особливостей ІВ і що трендом в публіцистичних дискурсах є загальне прагнення до експресивності, збільшення використання експресивних елементів розмовної мови.

В третій частині роботи розглянуто основні способи та особливості перекладу ідіоматичних виразів на українську мову в руслі відтворення лінгвостилістичних характеристик. Виділені труднощі такого перекладу – неоднозначність та образність ідіом, їх національна самобутність, вплив контексту на вибір варіанту перекладу ідіом. Розглянуто основні способи перекладу ІВ – фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, калькування, описовий спосіб, контекстуальна заміна – з їх особливостями, обмеженнями, та прикладами. Показані приклади і важливість уваги до «фальшивих друзів перекладача» при перекладі ІВ. Підкреслена також необхідність бути уважним до таких властивостей ідіом як синонімія, полісемія та омонімія, які створюють

труднощі при їх перекладі.

З'ясовано, що відтворення лінгвостилістичних характеристик при перекладі ідіоматичних виразів спирається, по-перше, на розрізнення стилістичних типів ІВ преси: книжні, нейтральні, розмовно-побутові, стилістично-занижені. По-друге, на відтворення стилістичних характеристик ідіом, які визначаються коннотативним значенням з емотивністю, ескпресивністю (безоцінною і оцінною), образним та функціонально-стилістичним компонентами, або стилістичним значенням в семантичній структурі. Важливо також враховувати жанр тексту, що перекладається.

В цьому ж розділі розглянуто визначення та основні класифікації перекладацьких трансформацій, які застосовуються перекладачем коли результат прямого застосування основних методів перекладу ідіоматичних виразів його не задовольняє. Докладно розглянуті типи лексичних трансформацій при перекладі англійських медіа текстів. Зазначивши важливі відмінності англійської мови від української – унікальні елементи та відмінності граматичної структури – представлено класифікацію та засоби граматичних трансформацій. Обґрунтовано висновок, що в більшості випадків адекватний переклад можливо досягти лише за умови використання лексичних і граматичних трансформацій.

В останній частині роботи розкрито важливість та необхідність навчання та активного засвоєння національних ідіом кожному хто вивчає іноземну мову. Оскільки в ідіомах кожної мови відображується історія, культура та побут народу, вони відображають національний характер. Фразеологія є ключовим фактором удосконалення навичок аудіювання та читання студентів, а також правильної і точної вимови. Навчання перекладу фразеологізмів важливе для розвитку фахових компетенцій перекладача – соціокультурної, мовленнєвої, перекладацької та загальної компетенції. в більшості випадків є: етапи теоретичного знайомства, опанування, закріплення та самостійної роботи; відповідність окремої вправи етапу навчання, конкретній компетенції та свідомої меті; важливість роботи з словниками та з текстами у важливих спеціальних

сферах; найбільш ефективними є вправи, які активізують творчу мовленнєву діяльність.

В цій частині запропоновані спеціальні вправи для кожного етапу цього навчання які сприяють створенню у студентів творчого багажу з англійських та українських ідіом, забезпечують практику читання, говоріння та перекладу, ознайомлюють з особливостями перекладу ІВ. Ці вправи розвивають соціокультурну, перекладацьку, комунікативну та мовленнєву компетенції студентів – перекладачів. Співпраця у вигляді парної, групової та рольової діяльності допомагає в полегшеній формі повторенню та запам'ятовуванню ідіом. А креативні, колективні та ігрові завдання сприяють розвитку мотивації до заглиблення у ідіоматику та переклад ідіоматичних виразів, що є найкоротшим та найкращим шляхом до перекладацької майстерності.

Перспективу дослідження вбачаємо у дослідженні особливостей перекладу нових ідіоматичних виразів та модифікацій відомих ідіом в публіцистичному дискурсі, представленому не тільки в популярних англійських ЗМІ, а й в українських англійських ЗМІ з огляду на специфіку стилістичних та прагмалінгвістичних характеристик ідіоматичних виразів.

Я, Багрін Юрій Миколайович, своїм підписом засвідчую, що моя магістерська робота «Особливості перекладу ідіоматичних виразів в англійському публіцистичному дискурсі (на матеріалах текстів з військової тематики)» виконана з додержанням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я додержувався принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва А. Д., Костік Є. В. Особливості перекладу англійських ідіом : Збірник наукових праць. Нова філологія, 2023. № 89. С. 9-14.
2. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии. Л. : Изд-во ЛГУ, 1963. 208 с.
3. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы фразеологии языка/пер. с фр. М. : Эдиториал УРСС, 2001. 416 с.
4. Балли Ш. Французская стилистика. 2-е изд., стереотипное. М : Эдиториал УРСС, 2001. 392 с.
5. Баран Я. А., Зиморя М. І. Теоретичні основи фразеології : навч. посіб. Ужгород. Ужгородський державний університет, 1999. 176 с.
6. Баранова С. В., Назаренко О. В., Приходько Н. А., Плетенко К. П. Нетрадиційний урок як сучасний спосіб слідування сучасній доктрині освіти в Україні : Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, VI (73), : 175, 2018 вересень.
7. Бархударов Л. С. Язык и перевод. М. : Международные отношения, 1975. 240 с.
8. Бацевич Ф. Основы коммуникативной лингвистики. К.: Академія, 2004. 344 с.
9. Беженар І. С. Фразеологічна номінація віку у світлі концепції мовної картини світу. *Нариси досліджень у галузі гуманітарних наук в педвузі*. Горлівка : ГДППМ, 1997. С.206-213.
10. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Эмиль Бенвенист. – М. : Прогресс, 1975. – 446 с.
11. Берлизон С. В. Стилистический аспект значения (стилистическое значение) фразеологических единиц и методы его исследования. *Проблемы семасиологии и лингвостилистики* : сб. науч. Тр. Рязань, 1975. Вып. 2. С. 116-621.

12. Бехта І. А. Прагматика оповідного дискурсу у газетно-публіцистичному стилі. *Новітня філологія*. Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2007. №4 (24). С. 71-84.

13. Бехта І. А. Матвієнків О. С. Структурно-семантичні типи фразеологізмів в англійськомовному художньому прозовому тексті : Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: «Філологія. Соціальні комунікації». 2020. № 2 , Ч. 2, Т. 31 (70).

14. Білоноженко В. М., Гнатюк І. С. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. К. : Наук. Думка, 1989. 238 с.

15. Білоус Н. П., Дячук Л. С., Довженко І. В. Лексичні трансформації при перекладі англійських медіа текстів українською мовою : *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2023. № 59. Том 1. С. 172-175.

16. Василенко Д. В. Еволюційні зрушення англійськомовного військового фразеологічного фонду : *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, Том 31 (70). № 4 Ч. 2 2020. С. 9–13.

17. Виноградов В. В. Избранные труды : Лексикология и лексикография. М. : Наука, 1977. 308 с.

18. Володіна Т. С., Рудківський О. П. Загальна теорія перекладу для першого (бакалаврського рівня) : навч.-метод. посіб. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2017. 296 с

19. Гаврись В. І. До питання про історико-етимологічні основи німецької фразеології . *Сталі сполучення слів в сучасній німецькій мові*. К. : Радянська школа, 1971. С. 5-28.

20. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К. : Вища школа, 1985. 360 с.

21. Гончар О.С. Публіцистичний дискурс та його функції. URL : <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/novitfilolog/21/7.pdf> (дата звернення: 27.11.2023).

22. Греб М. М. Прикладні аспекти проектування змісту навчання лексикології та фразеології майбутніх учителів початкової школи. *ScienceRise*. 2015. С. 46-51.

23. Гречина Л. Проблеми перекладу фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької, української, латинської, російської мов. Волинь – Житомирщина, 2002. № 9. С. 85-89. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2002_9_17 (дата звернення: 29.11.2023).

24. Гудима Н. В. Проблема фразеології в методиці початкового курсу навчання іноземної мови : *Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту імені Івана Огієнка* : зб. за підсумками наук. конф. викл., докторантів і асп. : Вип. 11. Кам'янець-Подільський, 2012. Т. 3. С. 171–174.

25. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры. М. Прогресс, 1985. 451 с.

26. Дейк Т. А. ван. К определению дискурса. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. 1998. URL: <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm> (дата звернення: 27.11.2023).

27. Ємельянова О.В. Новітні запозичення в українській мові та їх маніпулятивний вплив : *Theory, practice and science. Abstracts of V International Scientific and Practical Conference. Tokyo, Japan, 2021. P. 220-221. URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2021/10/Theory-practice-and-science.pdf>* (дата звернення: 27.11.2023).

28. Ємельянова О.В, Багрін Ю. М. Ідіоматичні вирази в англomовному публіцистичному дискурсі (на матеріалах текстів про російсько-українську війну 2022-2023 років). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2023. № 62(1). С. 47-51. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.62.1.11> (дата звернення: 08.12.2023).

29. Ємельянова О., Багрін Ю. Публіцистичний дискурс як особливий тип дискурсу. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали X Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів,

співробітників та студентів, м. Суми, 27-28 квітня 2023. Суми: СДУ, 2023, С. 35-37. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91616> (дата звернення: 08.12.2023).

30. Ємельянова О. В., Мага Т. М. Політична фразеологія та особливості її перекладу в сучасному англомовному публіцистичному дискурсі : *Філологічні трактати*. 2019. Т. 11, № 1. С. 26-33.

31. Желтухина М.Р. Функции масс-медиального дискурса. *Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе* : Межвузовский сборник научных трудов. Вып. 5. Орел, 2007. С. 191-201.

32. Запухляк І. М. Структурні та семантичні особливості фразеологізмів з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.21. Вінниця, 2021. 252 с.

33. Зорівчак Р. П. Авторські фразеологічні новаторства як перекладознавча проблема (на матеріалі англомовних перекладів творів Тараса Шевченка) . *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. Наук. Пр. М-во освіти і науки України. К. 2001. №5. С. 68-72.

34. Карабан В.І. Переклад англійської науково-технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2002. 564 с.

35. Карасик В. И. О типах дискурса. Языковая личность: институциональный и персональный дискурс. Волгоград: Перемена, 2000. С. 5–20.

36. Кереченко С. М., Баранова С. В. Використання фразеологізмів у сучасному англомовному мас-медійному дискурсі : *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. № 45 том 1. 2020. С. 147-149.

37. Кобякова І. К. Механізми перекладу складних речень як мінімальної одиниці перекладу в англійській мові : The 4th International scientific and practical conference “Topical issues of the development of modern science” (December 11-13, 2019). Sofia : Publishing House “ACCENT”, 2019. С. 412–420.

38. Кобякова, І.К. Навчати перекладу : навч. посіб. Суми : СумДУ, 2013. 159 с.

39. Колеснікова І.А. Деякі аспекти специфіки архітекτονіки професійного дискурсу *Studia Linguistica* : зб. наук. праць. Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2010. Випуск 4. С. 428-432.

40. Колеснікова І.А. Диверсифікація лінгвальних одиниць у професійному дискурсі (на матеріалі правничо-економічної та економічної сфер). *Славянские языки: системно-описательный и социокультурный аспект исследования* : сб. научн. тр. Ч.2. Брест : БрГУ имени А.С.Пушкина, 2014. С.20–24 . URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/5907/1/Kolesnikova.pdf> (дата звернення: 27.11.2023).

41. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода. Москва : Международные отношения, 1980 с. 165 с.

42. Конспект лекцій з дисципліни «Методика навчання іноземних мов» : для студентів 5 курсу ф-ту «Референт-перекладач», які навчаються за спец. 035 Філологія (Переклад). Нар. укр. акад., каф. теорії та практики пер. / авт.-упор. І. О. Гусленко. Харків : Вид-во НУА, 2018. 64 с.

43. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу. К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1971. 129 с.

44. Корольов І. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві: визначення, структура, типологія : *Studialinguistica*. 2012. Вип. 6 (2). С. 285–305. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2012_6\(2\)_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2012_6(2)_48) (дата звернення: 27.11.2023).

45. Кревсун Я. Основні шляхи перекладу фразеологічних одиниць. *Перекладацькі інновації Я. Кревсун* ; наук. кер. О.А. Кириченко : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12-13 березня 2015 р. Редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. - Суми : СумДУ, 2015. С. 71-72.

46. Кропінова Т. В. Переклад кінотексту: специфіка кінотексту як перекладацького об'єкта. *Теорія і практика перекладу*. № 6. 2009. С. 407-411.

47. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. М.: Высш. шк., Дубна: Изд. центр Феникс, 1996. 381 с.

48. Лаврухіна В. Л. Використання фразеологічних одиниць у викладанні англійської мови як один з аспектів формування соціокультурної компетенції : *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021. № 77. Том 1. С. 138-142.

49. Лагута Т. М. Фразеологізми як аспект вивчення лексики української мови іноземними студентами. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2008. Вип. 12. С. 136-141.

50. Лазарева І.О. Особливості перекладу фразеологічних одиниць в публіцистичних текстах коронавірусної тематики : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра : спец. 035 філологія, наук. кер. Г. В. Чуланова. Суми : СумДУ, 2021. 85 с.

51. Латышев Л. К. Перевод : теория, практика и методика преподавания : учебник. М. : Академия, 2003. 362 с.

52. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1963. 263 с.

53. Лосева І. В. Типові прийоми використання ідіом в політичній полеміці : *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Випуск 56. 2015. С. 170–172.

54. Мамрак А.В. Вступ до теорії перекладу. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 304 с.

55. Марковська А. В. Прагмалінгвістичні особливості фразеологізмів сучасної німецькомовної та україномовної преси : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Миколаїв, 2011. 233 с.

56. Марковська А. В. Проблемні аспекти дослідження фразеологізмів преси. *Новітня філологія*. Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2005. С.28-35.

57. Марковська А. В. Функціональні аспекти фразеологізмів сучасної німецькомовної преси. *Новітня філологія*. Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2005. №12 (32). С.34-43.

58. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

59. Мирошніченко М.Г. Дисертація : Стислий текст в українському масмедійному просторі. 2020. URL : https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/dissertations/K08.051.05/dissertation_5f47fa5e219da.pdf (дата звернення: 27.11.2023).

60. Мосейчук О. М. Проблема визначення кордонів ідіоматики : Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. 2004. № 17. С. 269–272.

61. Назарян А. Г. Фразеология современного русского языка : монография. М. : Высшая школа, 1976. 320 с.

62. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.

63. Ольховська А. С. Система вправ для навчання майбутніх філологів двостороннього синхронного перекладу : Іноземні мови. 2014. №1. С. 47-48.

64. Петрова А. В. Фразеологические трансформации как производящая база : *Вестник Международ. Славян. Ун-та. Серия «Филология»* : сб. науч. Тр. / М-во образования и науки Украины. Х., 1999. Т.П. № 4. С. 54-57.

65. Пилинський М. М., Дзюбишина-Мельник Н.Я., Ленець К.В. та ін. Взаємодія художнього і публіцистичного стилів української мови. Київ : Наукова думка, 1990. 216 с.

66. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови. К. : Либідь, 1992. 248 с.

67. Потєбня А. А. Мысль и язык . *История языкознания XIX-XX в. В очерках и извлечениях* : сб. науч. тр. М. : Учпедгиз, 1964. Т. I. С. 134-142.

68. Приходько А.Н. Таксономические параметры дискурса. *Язык. Текст. Дискурс* : Научный альманах Ставропольского отделения РАЛК . Под ред. проф. Г.Н. Манаенко. Вып. 7. Ставрополь: Изд-во СГПИ, 2009. С. 22-30.

69. Райзензон Л. И. Фразеология и страноведение. Самарканд, 1972. 120 с.

70. Романюк Н. М. Семіотизація мовних кліше як одиниць когніції, культури і дискурсу (на матеріалі англійської та української мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 «Філологія». Київ, 2018. 20 с.

71. Свєрдан Т. П. Усічення як тип структурно-семантичного варіювання і спосіб трансформації у фразеології : дис. ... канд. Філол. Наук : 10.02.01. Ч., 2003. 267 с.

72. Сизоненко А., Куш Е. Загальна характеристика та жанрова варіативність англомовного публіцистичного дискурсу *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 31, том 2, 2020. С. 235-239.

73. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. М. : Изд-во лит. на иностр. яз., 1956. 260 с.

74. Стернин И.А. Фактор адресата в речевом воздействии. *Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика*. 2004. №1. С. 171-178.

75. Стефанішин Ю. М. Фразеологічні інновації в сучасній польській прозі : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.21, Львів. 2016. 251 с.

76. Фещенко Ю. І. Ідіоматичний простір «Homo socialis» у сучасній англійській мові: лінгвокогнітивний та комунікативно-функціональний аспекти : *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*: зб. наук. пр. Вип. IV. Херсон: Херсон. держ. ун-т, 2006. С. 124–128.

77. Фразеологія : знакові величини : навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов / упоряд. : Баран Я. А., Зиморя М. І., Білоус О. М., Зиморя І. М. Вінниця : Нова Книга, 2008. 256 с.

78. Фразеологія у перекладі. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів для бакалаврів за спеціальністю: 035 Філологія / Укладач: канд. філол. наук Дерік І. М. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса: ПНПУ, 2020 рік. URL : <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/15772/1/FUP.pdf> (дата звернення: 29.11.2023).

79. Фролової І. Є. Вербалізація конфлікту у дискурсі / І. Є. Фролової // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен під загальн. Ред. Шевченко І. С. Харків : Константа, 2005. С. 237-262.

80. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації. *Першоджерела комунікативної філософії*. К. : Либідь, 1996. С. 84–90.

81. Хайдарі Н. І., Мірошник С. О., Грицан А. Д. Необразний переклад ідіом (на матеріалі книг із циклу «Хроніки Нарнії») : *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2022. № 57. С. 172-175.

82. Хороз Н. С. Трансформації фразеологізмів у текстах сучасних хорватських газет : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.03 «Славянські мови». К., 2008. 18 с.

83. Черноватий Л. М., Ковальчук Н. М. Система вправ і завдань для навчання усного послідовного перекладу : *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Іноземна філологія*. 2017. Вип. 86. С. 167-174.

84. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. М. : Высшая школа, 1985. 160 с.

85. Шевченко І. С. Концептуалізація когнітивного поведіння в дискурсе. Как нарисовать портрет птицы: методология когнітивно-комунікативного аналізу мови: колективна монографія / под ред. І. С. Шевченко. Харків: Издательский центр ХНУ им. В. Н. Каразина, 2017. С. 106–147.

86. Шевченко І.С. Морозова О. І. Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / за заг. ред. І. С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 233–236.

87. М. Г. Шемуда Граматичні трансформації при перекладі англійського художнього роману Дж. Селінджера «Над прірвою у житті» на українську мову : *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер.: Філологічна. 2013. Вип. 39. С. 116-118.

88. Arsiandi R. et al. The Study of Semantic on Idiomatic Expressions. *Journal of English Language and Literature*. 2020. V. 5. №. 01. P. 43–52.
89. Balint A. Sector Analysis and Idioms. *Kivung*. 1969. V. 2. №. 1. P. 2–12.
90. Bargmann S., Sailer M. The Syntactic Flexibility of Semantically NonDecomposable Idioms.
91. Bruening B. Idioms, Collocations and Structure. *Natural Language & Linguistic Theory*. 2020. V. 38. №. 2. P. 365–424.
92. . Burger H. *Phraseologie*. Berlin : Erich Schmidt Verlag GmbH & Co., 1998. 224 p.
93. Cacciari C. The Place of Idioms in a Literal and Metaphorical World. *Idioms: Processing, Structure, and Interpretation*. 1993. №. 27. P. 27–56.
94. Cowie A. (ed.) (1998). *Phraseology. Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Clarendon press, 309 p.
95. Fernando Ch. *Idioms and Idiomaticity*. Oxford : Oxford University Press. 1996. 261 p.
96. Gibbs R. W. Idiomacy and human cognition . *Idioms : Structural and psychological perspectives* / ed. By M. Everaert, E-J. van der Linden, A. Schenk, R. Schreuder. Hillsdale / New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1995. P. 97-116.
97. Halverson S. The concept of equivalence in translation: much ado about nothing. *Target*. 2007. P. 207-233.
98. Hao J. *Analysing Scientific Discourse From a Systemic Functional Linguistic Perspective: A Framework for Exploring Knowledge-building in Biology*. New York: Routledge, 2020. 286 p.
99. Harman G. H. Some philosophical issues in cognitive science : Qualia, intentionality, and the mind – body problem : *Foundation of cognitive science*. Cambr. (Maas.) ; L. MIT, 1989. P. 831-848.
100. Harris Z. Discourse analysis. *Language*. 1952. Vol. 28, № 1. P. 1–30.
101. Healey A. English Idioms. *Kivung*, 1968. №. 1. V. 1. P. 71–108.

102. Katz J., Postal P. Semantic Interpretation of Idioms and Sentences Containing Them. *Quarterly progress report*. 1963. № 70. P. 275–306.
103. Makkai A. *Idiom Structure in English*. New York : Walter de Gruyter, 2013. 373 p.
104. Nunberg G., Sag I. A., Wasow T. Idioms. *Language*. 1994. №. 3. V. 70. P. 491–538.
105. Palm Ch. Die konnotative Potenz usueller und okasioneller Phraseologismen und anderer festgeprägter Konstruktionen in Christa Wolfs Roman “Kindheitsmuster” : EUROPHRAS ’88. *Phraseologie contrastive*. – Strassburg : Univ. des Sciences Humaines. 1989. P. 313 – 326.
106. Pastor G. *Manual de fraseología española*. Madrid : EditorialGredos. 1996.
107. Riesel E. *Deutsche Stilistik*. Moskau : Hochschule, 1975. 315 p.
108. Seidl J., McMordie W. *English Idioms and How to Use Them*. Oxford : Oxford University Press, 1983. 266 p.
109. Shchyhlo L., Antipova A. Structural-semantic Features and Translation Specifics of German Phraseological Units with a Colorative Component. *Philological Treatises*, Vol. 12 (2). 2020. P. 96–103.
110. Speech Interference Generated by Proverbs and Phraseological Units of the Russian and Chinese Languages / Akbembetova A., Bekkozhanova G., N. Shengelbayeva, N. Bekeyeva, S. Askarova : *International Journal of Society, Culture & Language*, 9.2 Themed Issue on Modern Realities of National Languages of CIS Countries. Kazakhstan, 2021. P. 1-9.
111. Surette M.E. The science behind dietary omega-3 fatty acids. 2008. №178(2). P.177-180.
112. Vinay J.-P., & Darbelnet J. «Translation Procedures», trans. Andrew Chesterman, in Andrew Chesterman, ed. *Readings in translation theory*, Helsinki : Oy Finn Lectura, 1958/1989. P. 61–69.
113. Weinreich U. *Problems in the Analysis of Idioms. Substance and Structure of Language*. 1969. P. 23–82.

114. Yemelyanova, O., Bakhmat, N., Huda, O., Shvets, T., & Boichuk, A. The educational crisis in today's information and digital society. *Revista Eduweb*. 2023. 17(2). 267-284. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.23>

115. Yemelianova O., Kravchuk O., Kit H., Tolchieva H., Beseganich I. With Regard to the Means and Priorities for the Development of the Professional Education System (The Experience of the EU Countries for Ukraine). *Journal of Curriculum and Teaching*. 2023. 12 (5). 123-133 DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v12n5p123>

116. Zerkina N., Kostina N. English Phraseology in Teaching: Interrelation of Theory and Practice. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. Vol. 199. P. 143-148.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

117. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Баранцев. Київ : Знання, 2006. 1056 с.

118. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.

119. Словник іншомовних слів за ред. О. С. Мельничука. 2-е видання, випр. і доп. Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985. 966 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

120. Мелітополь охопила справжня партизанська війна. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61562242> (дата звернення: 29.11.2023).

121. Робітники ЗАЕС: «Росіяни тримають нас під прицілом». URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62516917> (дата звернення: 29.11.2023).

122. Чи натисне Путін ядерну кнопку. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60559593> (дата звернення: 29.11.2023).

123. Чому Росія хоче захопити Донбас і що буде робити далі. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61599607> (дата звернення: 29.11.2023).

124. Шок і радість у звільнених селах України. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62870390> (дата звернення: 29.11.2023).
125. Як вивезти зерно з України, щоб запобігти голоду в світі? URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61579996> (дата звернення: 29.11.2023).
126. Як західна зброя допомогла зупинити просування росіян на Донбасі. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62330924> (дата звернення: 29.11.2023).
127. A baptism of fire for “Global Britain” as Boris Johnson deals with the Ukraine war. URL : <https://www.blaetter.de/en/2022/04/a-baptism-of-fire-for-global-britain-as-boris-johnson-deals-with-the-ukraine-war> (дата звернення: 29.11.2023).
128. All smiles as Macron, Johnson appear to bury hatchet for G7. URL : <https://borneobulletin.com.bn/all-smiles-as-macron-johnson-appear-to-bury-hatchet-for-g7/> (дата звернення: 29.11.2023).
129. Arming Ukraine is cheapest way to stop Putin’s resurgent Russia. URL : <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/arming-ukraine-is-the-cheapest-way-to-stop-putins-resurgent-russia/> (дата звернення: 29.11.2023).
130. David vs Goliath: the Rapid Evolution of the Ukrainian Army Will Be the End for Russia. URL : <https://cyprus-daily.news/david-vs-goliath-the-rapid-evolution-of-the-ukrainian-army-will-be-the-end-for-russia/> (дата звернення: 29.11.2023).
131. Donbas: Why Russia is trying to capture eastern Ukraine. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-60938544> (дата звернення: 29.11.2023).
132. Fired “Butcher of Mariupol” Russian general joins Wagner mercenaries. URL : <https://nypost.com/2023/05/05/fired-butcher-of-mariupol-mizintsev-joins-wagner-group/> (дата звернення: 27.11.2023).
133. “Goliath must lose”: Zelenskyu urges Western allies to speed up military aid for Ukraine. URL : <https://www.euronews.com/2023/02/17/zelenskyu-to-open-munich-security-conference-with-russia-banned-for-the-first-time-in-20-y> (дата звернення: 29.11.2023).

134. How can Ukraine export its harvest to the world? URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-61583492> (дата звернення: 29.11.2023).
135. If You Want Peace in Ukraine, Prepare for War. URL : <https://www.nationalreview.com/the-morning-jolt/if-you-want-peace-in-ukraine-prepare-for-war/> (дата звернення: 29.11.2023).
136. Is Taiwan the next Ukraine? It's more complicated. URL : <https://www.japantimes.co.jp/news/2023/02/19/asia-pacific/ukraine-war-anniversary-taiwan-comparison/> (дата звернення: 29.11.2023).
137. Japan PM: East Asia Could Be Next Ukraine. URL : <https://www.voanews.com/a/kishida-says-g7-should-show-strong-will-on-russia-s-ukraine-invasion/6918474.html> (дата звернення: 29.11.2023).
138. Meatgrinder: Russian Tactics in the Second Year of Its Invasion of Ukraine. URL : <https://static.rusi.org/403-SR-Russian-Tactics-web-final.pdf> (дата звернення: 29.11.2023).
139. NATO alliance “more united than ever”, says Biden, as he celebrates newest member Finland. URL : <https://www.euronews.com/2023/07/13/nato-alliance-more-united-than-ever-says-biden-as-he-celebrates-newest-member-finland> (дата звернення: 29.11.2023).
140. “Orcs” and “Rashists”: Ukraine’s new language of war. URL : <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/3/orcs-and-rashists-ukraines-new-language-of-war> (дата звернення: 29.11.2023).
141. “Rachism”: The new word of the war in Ukraine. URL : https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/08/27/rachism-the-new-word-of-the-war-in-ukraine_5994918_4.html (дата звернення: 29.11.2023).
142. Ramzan Kadyrov’s “TicTok battalion” seeks to replace Wagner in Ukraine. URL : <https://www.ft.com/content/70ac6446-e166-4091-b30a-9182d6bae1be> (дата звернення: 29.11.2023).
143. Remarks by President Biden Ahead of the One-Year Anniversary of Russia’s Brutal and Unprovoked Invasion of Ukraine. URL : <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/02/21/remarks->

[by-president-biden-ahead-of-the-one-year-anniversary-of-russias-brutal-and-unprovoked-invasion-of-ukraine/](#) (дата звернення: 29.11.2023).

144. Russia Claims Bakhmut, but Some See a ‘Pyrrhic Victory’. URL : <https://www.nytimes.com/2023/05/22/world/europe/bakhmut-russia-ukraine-retreat.html> (дата звернення: 29.11.2023).

145. Russia may “break a tooth” if they “take a bite” out of Ukraine. URL : <https://theworld.org/stories/2021-12-13/russia-may-break-tooth-if-they-take-bite-out-ukraine-analyst-warns> (дата звернення: 29.11.2023).

146. Russian foreign minister speaks of Moldova as the “next Ukraine”. URL : <https://www.intellinews.com/russian-foreign-minister-speaks-of-moldova-as-the-next-ukraine-268877/> (дата звернення: 29.11.2023).

147. Russia's grain deal exit is a stab in the back – Kenya. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-66223280> (дата звернення: 29.11.2023).

148. Secretary Antony J. Blinken With Nika Brzezinski, Willie Geist, Jonatan Lemire, Andrea Mitchell, and Katy Kay of Morning Joe on MSNBC. URL : <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-with-mika-brzezinski-willie-geist-jonathan-lemire-andrea-mitchell-and-katy-kay-of-morning-joe-on-msnbc/> (дата звернення: 29.11.2023).

149. Silence along Ukraine’s southern front fuels speculation over counteroffensive. URL : <https://edition.cnn.com/2023/04/24/europe/ukraine-counteroffensive-speculation-intl-cmd/index.html> (дата звернення: 29.11.2023).

150. “Terror bombing”: Why is Russia targeting civilians in Ukraine? URL : https://www.euronews.com/2023/06/01/terror-bombing-why-is-russia-targeting-civilians-in-ukraine?utm_term=Autofeed&utm_medium=Social&utm_source=Twitter#Echobox=1685594301 (дата звернення: 29.11.2023).

151. The Smell of Munich. URL : <https://www.kuryerpolski.us/en/Page/View/swad-monachium> (дата звернення: 29.11.2023).

152. The Ukrainian Conundrum. URL : <https://www.dailypioneer.com/2022/sunday-edition/the-ukrainian.html> (дата звернення: 29.11.2023).
153. Threats, insults, and Kremlin “robots”: How Russian diplomacy died under Putin. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-66509180> (дата звернення: 29.11.2023).
154. Ukraine counter-offensive will be long and bloody, says US Gen Mark Milley. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-66075786>
155. Ukraine invasion: Would Putin press the nuclear button? URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-60551140> (дата звернення: 29.11.2023).
156. Ukraine is fighting back, one swear word at a time. URL : <https://www.washingtonpost.com/lifestyle/2022/03/04/ukraine-russian-warship-swear/> (дата звернення: 29.11.2023).
157. Ukraine says Russia using “scorched earth” tactics in Bakhmut. URL : <https://www.reuters.com/world/ukraine-says-russia-switching-scorched-earth-tactics-bakhmut-2023-04-10/> (дата звернення: 29.11.2023).
158. Ukraine vs. Russia: A modern-day David vs. Goliath story. URL : <https://www.cbsnews.com/news/ukraine-vs-russia-a-modern-day-david-vs-goliath-story/> (дата звернення: 29.11.2023).
159. Ukraine war: Melitopol residents resist Russian occupation. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-61525477> (дата звернення: 29.11.2023).
160. Ukraine war: Putin prompts fears that “the worst is yet to come”. URL : <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/03/ukraine-war-refugee-exodus-has-reached-a-million-says-un-as-russia-takes-over-kherson> (дата звернення: 29.11.2023).
161. Ukraine war: Shock and joy in newly liberated villages. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-62869157> (дата звернення: 29.11.2023).
162. Ukraine war: West's modern weapons halt Russia's advance in Donbas. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-62317366> (дата звернення: 29.11.2023).

163. Ukraine war: Zelensky admits slow progress but says offensive is not a movie. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-65971790> (дата звернення: 29.11.2023).

164. Victor Orbán: “World War 3 is knocking the door”. URL : <https://moderndiplomacy.eu/2023/08/31/victor-orban-world-war-3-is-knocking-the-door/> (дата звернення: 29.11.2023).

165. Ukrainian leader on “hot war” with russia. URL : <https://www.cbsnews.com/video/ukrainian-leader-on-hot-war-with-russia/> (дата звернення: 29.11.2023).

166. Wagner: Russians reflect on group's advance towards Moscow. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-66080682> (дата звернення: 29.11.2023).

167. War enters new phase: Nato agrees to arm Ukraine to the teeth with heavier weapons as Putin “has changed his tactics”. URL : <https://www.cityam.com/war-enters-new-phase-nato-agrees-to-arm-ukraine-to-the-teeth-with-heavier-weapons-as-putin-has-changed-his-tactics/> (дата звернення: 29.11.2023).

168. Zaporizhzhia nuclear workers: We're kept at gunpoint by Russians. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-62509638> (дата звернення: 29.11.2023).